

תורה אור המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה חכלילי עינים מיין

ג' דרגות באהבת ה' - אהבת עולם, אהבה רבה, אהבה בתענוגים

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וצינונים

פרשת ויחי

שנה ה' | גליון קע"ה

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב

עורך ראשי

הרב משה גורארי' - הרב חיים זקס
הרב משה לינק - הרב משה מרינובסקי
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגיליונות באימייל או להקדיש הגיליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב 718-650-6295 (+1)
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

The Ma'amarim of LIKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

פתח דבר

בעזה"י

בשבח והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר "ד"ה חכלילי עינים מיינ" בסדרת "תורה אור המבואר", שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקלה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו "ביאורי מושגים" - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמר.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים ע"י צוות משפיעים שיחי', עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברקאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא" (ישעיה נא, ד), במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

ו' טבת - ה'תשע"ה

בברכת שבתא טבא

לוי געלב

מכון לעבדך באמת

ד"ה

חבלי עינים מייך

ג' דרגות באהבת ה' - אהבת
עולם, אהבה רבה, אהבה
בתענוגים

תוכן המאמר

פרק א

הקדמה אודות ענין היין.....ז

פרק ב

'אהבת עולם'.....ח

פרק ג

'אהבה רבה'.....יד

פרק ד

מעלת ה'אהבה רבה' שאין לה הפסק.....יח

פרק ה

גילוי האהבה רבה ע"י התורה הנקראת 'יין'.....יט

פרק ו

'אהבה בתענוגים'.....כג

פרק ז

מי שטרח בע"ש יאכל בשבת.....כה

פרק ח

ענין השיניים והחלב.....כז

ב"ה. תו"א פ' ויחי, ד"ה חכלילי עינים מיין וגו' [מוז, א – מוז, ד]

פרשה ויחי

חכלילי עינים מיין, ולבן שנים מחלב. הנה גבי יין כתיב, תירושי המשמח מז א אלקים כו'. ולהבין מהו בחינת יין המשמח אלקים, ואיך יהיה כחו גדול כל כך לשמח אלקים. הנה אמרו נכנס יין יצא סוד, והענין, כי בתורה יש ב' בחינות, יין וחלב, וכדכתיב לכו שברו ואכלו כו' בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב.

פרק א

הקדמה אודות ענין היין

"חכלילי¹ עינים מיין, ולבן שנים מחלב"

(בראשית מט, יב).

[זוהי ברכת יעקב ליהודה. ולפי פשוטו מתנבא על השפע הגשמי העצום שיהיה בארץ יהודה לעתיד לבוא (שתהי' עד כדי כך אשר הגרים שם יהיו אדומי עינים מרוב יין ולבני שנים מרוב חלב (ראה רש"י)).

ולהלן, בסוף המאמר, יבאר משמעות הכתוב לפי פנימיות הענינים.

ותחילה יתחיל לבאר ענינם הפנימי של יין וחלב הנזכרים בפסוק:]

הנה, גבי יין כתיב (שופטים ט, יג) "תירושי המשמח אלקים כו'" - שהיין, כביכול, משמח את הקב"ה.

ולהבין מהו בחינת יין המשמח אלקים? ואיך

יהיה כחו גדול כל כך לשמח אלקים?

"והנה, כתיב יין המשמח אלקים", וזה פלאי, איך היין ישמח לאלקים², הלא היין גשמי הוא ואינו משמח אלא לאדם גשמי" (סה"מ תקס"ה). אלא על כרחך צ"ל שהיין שעליו מדובר בפסוק מורה על בחי' רוחנית, וכפי שממשיך.

הנה, אמרו (עירובין סה, א): 'נכנס יין - יצא סוד'. דהיינו שתכונת היין לגלות ולהוציא הסוד, ועפ"ז יובן עניינו של היין ברוחניות, וכדלקמן.

והענין, כי בתורה יש ב' בחינות: יין, וחלב. וכדכתיב (ישעי' נה, א) "לכו שברו ואכלו כו' בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב".

- דהיינו שהפסוק מדבר על התורה הנקנית "בלי מחיר" (- בחינם), ואומר שיכולים לקבל מ"היין" ו"חלב" דהיינו התורה (ע"פ מצו"ד). הרי שיין וחלב רומזים על התורה.

על מאמר זה מיד אחרי מאמר דידן בתו"א.

וראה גם פלח הרמון בראשית קצו, ד.

2. ע"ד הפשט (ראה במפרשים עה"פ) כוונת הכתוב היא לשירת הלויים שנאמר דוקא בעת ניסוח היין. אלא שזה גופא צ"ב - דלמה צריכים להיין כדי לתת שירה להקב"ה? ולכן יבאר כאן במאמר ענינו הפנימי של היין, ואיך שבכת דרגא זו "לשמח אלקים".

1. הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו: ההנחה שבסה"מ תקס"ה כרך א ע' קסז. תורת חיים פרשתינו ד"ה חכלילי. הגהות הצ"צ על המאמר שבאוה"ת ח"ב ויחי ססה, ב. מאמר לפרשת נח תרס"ה. ועל המקומות שנסמנו בספר הערכים ח"א בערכים השייכים להדברים הנידונים כאן (ראה להלן בהערות וצינונים שעל שאר המאמרים). לביאור יותר נרחב על חלק מהדברים ראה גם ב'ביאור'

וביאור הדבר, כי הנה יש ב' אהבות, אהבת עולם ואהבה רבה, אהבת עולם היא האהבה הגלויה, ואהבה רבה היא אהבה המסותרת. ולהבין למה נקראת האהבה המסותרת בשם אהבה רבה. אך, הנה אהבת עולם היא האהבה שנקלחה מעולמות, דהיינו מחמת התבוננות איך שהוא

פרק ב

'אהבת עולם'

וביאור הדבר:

כי הנה, יש ב' אהבות [להקב"ה]: 'אהבת עולם' ו'אהבה רבה'.

והתואר 'אהבה רבה' מורה שמדובר על אהבה נעלית במדרגה, דהיינו שהיא למעלה מ'אהבת עולם'³.

'אהבת עולם' היא האהבה הגלויה⁴, ו'אהבה רבה' היא אהבה המסותרת.

וכידוע, שיש אהבה טבעית ומסותרת אצל כל אחד ואחד מ'ישראל' (ראה תניא פ"ט וראה עוד לקמן). וכאשר אהבה זו באה לידי גילוי היא נקראת 'אהבה רבה'.

ולהבין למה נקראת האהבה המסותרת בשם 'אהבה רבה' – למה דוקא אהבה זו המסותרת היא אהבה נעלית יותר שלכן נקראת 'אהבה רבה' כאשר היא באה לידי גילוי?

[נקודת הביאור הוא, שהאהבה המסותרת]

כאשר היא באה לידי גילוי היא בבחי' אהבה בלתי מוגבלת כלל. משא"כ ה'אהבת עולם' באה בהגבלה. ולכן דוקא האהבה מסותרת מכונה בשם 'אהבה רבה'.

אך כדי להבין את הדברים הנ"ל מקדים לבאר באריכות מהותם של ב' אהבות אלו. ותחילה מבאר עניינו של 'אהבת עולם':

אך, הנה, 'אהבת עולם' היא האהבה שנקלחה מעולמות.

'אהבת עולם' היא אהבה כזו שנולדה מהתבוננות בדרגות באלקות השייכות לעולמות (וכפי שיבואר באריכות).

ולכן נקראת בשם 'אהבת עולם' – כי היא לקוחה מעניני העולם, היינו שהדבר המביא לידי אהבה זו היא התבוננות באלקות השייכת להעולמות⁵.

[כדי להבין את הדברים דלהלן יש להקדים⁶: ידוע, שבאופן כללי יש ב' מדרגות באלקות. אור ה'ממלא' ואור ה'סובב'. אור הממלא הוא האור המצומצם לפ"ע העולמות והיא מתלבשת בהן בפנימיות, ואילו אור הסובב הוא האור הבל"ג של הקב"ה שאינו מצומצם לפ"ע העולמות והוא רק מקיף ו'סובב' עליהן. ואף שאור הסובב הוא 'למעלה' מגדרי העולמות, אעפ"כ מבואר בכ"מ – שאף אור הסובב 'שייך' לעולמות. דעצם זה שהוא 'מקיף' על העולמות מראה (שלמרות שהוא למעלה מהן) יש לו שייכות אליהם (ראה במאמר שלנו בתורת חיים צט, ד ובכ"מ).

ולכן, ניתן להבין גדולת אור הסובב "מתוך העולם" עצמו. פירוש: מאחר שאור הסובב

4. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

5. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

6. ראה בכ"ז בספר הערכים ח"א ע' תקסט-תקע.

3. ולפעמים אף נקרא 'אהבת עולם' בשם 'אהבה זוטא' (ראה ספר הערכים ח"א תקיב) להיות שביחס להאהבה רבה היא אהבה 'זוטא'.

יתברך מחדש בטובו כו', ומהווה מאין ליש בכל יום מבחינת מלכותו יתברך, כי מלכותך מלכות כל עולמים כתיב, שכל עולמים עליונים ותחתונים הם חיים וקיימים מבחינת מלכותו יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ואתה מחיה את כולם, ואינו כדמיון הנשמה שמחיה את הגוף, שהחיות מתפשט ומתלבש בגוף ממש להחיותו, כי הוא יתברך קדוש ומוברל כו', רק התפשטות מז ב

כי "מלכותך מלכות כל עולמים" כתיב (תהלים קמה, יג), שכל עולמים – עליונים ותחתונים – הם חיים וקיימים מבחינת מלכותו יתברך – 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין' ו"אתה מחיה את כולם".⁹

כלומר: היחס של מלכותו ית' (המקור והשרש של כל הנבראים – ואתה מחי את כולם) להעולמות הוא באופן כזה שהוא 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין'.¹⁰

זאת אומרת, שאין זה שעצם מלכותו ית' מתלבשת בתוך העולמות להחיותם. דעצם מלכותו הוא למעלה מעלה מזה והוא נשאר 'מקיף' ו'סובב' עליהם. ורק 'הארה' ממנו 'ממלא כל עלמין' ונמשך ממנו להתפשט בתוך העולמות בפנימיות, וכפי שמבאר:

ואינו כדמיון הנשמה שמחיה את הגוף, שהחיות מתפשט ומתלבש בגוף ממש להחיותו. כי הוא יתברך [עצמן] קדוש ומוברל כו' [מהעולמות].

מלכותו ית' אינה כדמיון הנשמה המתלבשת בגוף, שחיות הנשמה עצמה מלוכשת ונתפסת בגוף להחיותו¹¹, אבל למעלה אינו כן, ורק הארה וזיו בעלמא מאלקות נמשך ומתפשט לתוך העולמות להחיותם. כי מלכותו יתברך עצמה הוא

'שייך' עכ"פ לעולמות, לכן ניתן להגיע לידי הכרה בגדולת אור זה ע"י שמתבוננים בכך שהאור המתלבש בתוך העולמות (אור הממלא) – יחד עם כל גדולתו – כלל אינו בערך אור הסובב. [וכידוע שכדי לומר שדבר אחד הוא 'מופלא' מהדבר השני חייב להיות איזה ערך ושייכות ביניהם] (שלכן אף אחד לא יאמר "על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק המושג – שכל השומע יצחק לו. לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת בידים" (שער היחוד והאמונה פרק ט)). ולכן מכיון שאור הסובב עכ"פ 'שייך' לעולמות, ניתן להשיג גדולתו ע"י שמבינים שהוא למעלה מעלה מאור הממלא המתלבש בעולמות].

ולכן יבואר כאן, דההתבוננות המביאה לידי 'אהבת עולם' – שענינה היא (כנ"ל) אהבה הנלקחה מאלקות השייכת להעולם – הוא ההתבוננות באור הסובב. כי ע"י ה"עולם", כלומר ע"י ההכרה בהאור המתלבש בהעולם (אור הממלא) ניתן להבין גדולת אור הסובב.⁷

דהיינו, מחמת התבוננות איך שהוא יתברך מחדש בטובו כו' [בכל יום תמיד מעשה בראשית], ומהווה מ'אין' ל'יש' בכל יום מבחינת מלכותו יתברך.⁸

מבואר שבפרטיות מלכותו ית' גופא הוא בבחי' 'ממלא' ו'סובב'. וראה לדוגמא בתו"א ריש פרשת ויהי.

11. ליתר ביאור בנאמר כאן אודות הנשמה המתלבשת בגוף ראה בסה"מ תרס"ה ע' מד. ושם מביא ראי' שאפי' עצם

הנפש (עכ"פ במדה מסוימת) נעשית קשורה ממש להגוף – שהרי רואים דנפש אחת אינה יכולה להחיות ב' גופים.

7. בעומק יותר ובתוספת ביאור – ראה שיעורי רבי יואל כהן – תניא סוף פרק מג.

8. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

9. נחמ' ט, ו.

10. ברוב המקומות בחסידות מבארים שדרגת אור הסובב הוא למעלה ממה שנקרא 'מלכותו ית' אך בכ"מ

בחינת שם בלבד, דהיינו מחמת כי מלך שמו נקרא עליהם, וכמאמר ישתבח שמך לעד, פירוש לעד עד אין קץ כו'. ועל זה אנו אומרים, אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי יתברך, פירוש שאנו מתפללים ומבקשים

- דהיינו, שרק בחי' 'שמך' בלבד (הארה דאלקות) מחיה ומהווה כל העולמות כולן אין קץ (כי יש עולמות ונבראים אין קץ, כדרשת רז"ל על הכתוב 'עולמות אין מספר' – אל תקרי 'עולמות' אלא 'עולמות', היינו, שיש בלי גבול עולמות ונבראים). וזהו הכוונה בפנימיות במש"נ 'ישתבח שמך לעד' – שה' לעד' (העולמות עד אין קץ) כולם מקבלים חיותם רק מ'שמך', מהארה חיצונית ממלכותו ית', כי עצם מלכותו ית' נשאר למעלה למעלה ורק 'סובב' עליהם.

[והנה, למרות שרק הארה מבחי' מלכותו ית' נמשך בתוך העולמות בבחי' אור הממלא, אעפ"כ גם הארה זו עצמה היא בבחי' הסתר אצילנו. כי "גם בהארה דהארה הזאת יש כמה אופנים בהגילוי בעולמות. דבעולמות עליונים מאיר בגילוי יותר וכל מה שיורד ונמשך מתעלם האור יותר. עד שלמטה הוא בבחי' העלם והסתר לגמרי שאינו נראה גילוי אור כלל כו' שהגם שכל אחד ואחד מרגיש שיש בו חיות המחי' אותו, אבל אינו מרגיש שהחיות הוא אלקות כו' עד שיוכל להיות היפוך האלקות כו' והיינו מצד העלם והסתר האור" (סה"מ תרס"ה ע' סה).

ולכן ממשיך:]

ועל זה - לגבי התפשטות הדרגא החיצונית של 'שמו' יתברך להוות את העולמות, בהיות שאפי' דרגא זו בהעלם אצילנו¹⁴ - אנו אומרים: 'אמן, יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי, יתברך'.

קדוש ומובדל לגמרי מהעולמות, ולכן אין העולמות יכולים לקבל כ"א הארה ממנו ית' אך לא עצמיות האור, ועצמות האור נשאר בגדר 'סובב' ו'מקיף' עליהם.

רק התפשטות בחינת 'שם' בלבד [מתלבשת בעולמות להחיותם]. דהיינו, מחמת כי 'מלך שמו נקרא עליהם'¹².

על דרך ש'שם' האדם הוא ענין חיצוני מאד (דשמו של האדם אינו האדם עצמו ונועד רק בשביל הזולת), כמו"כ אצלו ית' ענין ה'שם' הוא הארה חיצונית ממנו ית'. ורק הארה זו הנקראת 'שם' מתפשטת ומתלבשת בתוך העולמות.

וזהו ע"ד הנאמר ד'מלך שמו נקרא', דרך שמו – הארה בלבד – של המלך מתפשט על אנשי מדינתו, שכל הקשר בין אנשי המדינה עם המלך אינו עם המלך עצמו, (כי המלך עצמו הוא איש מורם מעם וכמש"כ (שמואל א ג, יא) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"), אלא רק בכך ששם המלך נקרא על מדינתו ועמו, שהם ברשות המלך ומשתייכים אליו. וכך הוא למעלה, שהפירוש בכך שכל העולמות מקבלים חיותם מבחינת מלכות הוא, דרך 'שמו' – הארה חיצונית ממלכותו ית' - מתפשט למטה ומחי' את העולמות בפנימיות.

וכמאמר¹³: 'ישתבח שמך לעד' - 'שמך' דייקא (ולא 'ישתבח ה').

פירוש 'לעד' – עד אין קץ כו'.

14. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

12. פיוט 'אדון עולם'.

13. נוסך תפילת 'ישתבח'.

שיהיה שם זה בבחינת ברכה והמשכה מההעלם אל הגילוי, דהיינו, שלא יהיה בבחינת העלם והסתר פנים אצלינו בידיעת אנשים מלומדה בלבד, שאין זה אלא בבחינת הודאה, אבל בחינת ברכה היא בחינת גילוי ממש במוחו ולבו באמת לאמיתו, ושיהיה גילוי זה נמשך לעלם ולעלמי עלמאי אפילו בעולמות התחתונים, כמו בעולם הזה הגשמי, וכענין שנאמר ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם ועל דבר זה תקנו כל פסוקי דזמרה, מברוך

במוחו ולבו באמת לאמיתו.

- ומוכן מזה, שבאמירת 'יהא שמיה רבא מברך' אנו מתפללים ומבקשים ש'שם' זה אכן יתגלה כדי שיהיה לנו הכרה והרגשה פנימית שיש חיות אלקית בעולמות.

[ומאחר שתוכן הבקשה של "יהא שמיה רבה" הוא שההארה מבחי' מלכותו ית' הנמשך בעולמות לא יהי' בהסתר אצלינו, מובן למה ממשיכים "לעד ולעלמי עלמאי, וכפי שממשיך:]

ושיהיה גילוי זה נמשך 'לעלם ולעלמי עלמאי' אפילו בעולמות התחתונים כמו בעולם הזה הגשמי - שהרי מצ"ע, בעוה"ז ה'הארה' היא בהסתר כנ"ל, ולכן מבקשים שלא יהי' כן.

ובענין שנאמר (תהלים קו, מח) "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם".

פירוש האמור ב'יהא שמיה רבא מברך' הוא דומה להפירוש הפנימי בהכתוב 'ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם', וכפירוש הזוהר, 'מן העולם ועד העולם', מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, שאורו וחיותו יתברך יומשך ויבוא מההעלם אל הגילוי, להיות נרגש גם בעולמות הגלויים, עד לעולם הזה הגשמי.

פירוש: שאנו מתפללים ומבקשים שיהיה 'שם' זה - ההארה הנ"ל המתלבשת בעולמות להחיותם - בבחינת 'ברכה' והמשכה מההעלם אל הגילוי. דברכה לשון המשכה (כמו 'המברך את הגפן', מורידו למטה בארץ) וגילוי, והבקשה היא ש'שם' זה אכן יתגלה.

דהיינו, שלא יהיה בבחינת העלם והסתר פנים אצלינו.

[ומבאר בפרטיות יותר מה נכלל בגדר של 'העלם והסתר':]

בידיעת אנשים מלומדה¹⁵ בלבד.

- ידיעה מתוך הרגל בלבד, היינו שמכיר בהעובדה שיש חיות אלקית בעולמות מחמת שהורגל כן מנעוריו, אך ללא הכרה ורגש פנימי בדבר, שאינו מכיר ומרגיש בכך באופן כזה שידיעתו פועלת בו הזזה ושינוי בחייו.

שאין זה אלא בבחינת 'הודאה'.

ידיעה בצורה כזו היא בבחינת 'הודאה' בלבד, היינו שמודה ומסכים בכך שישנה חיות אלקית מלובשת בעולמות, אבל אין הדברים גלויים במוחו ולבו ואינו מרגיש את זה.

אבל בחינת 'ברכה' - היא בחינת גילוי ממש

שאמר עד קריאת שמע, להאריך ולהרחיב הדיבור בשבחו של מקום איך שמלכותו הוא מלכות כל עולמים, ואיך שהוא קדוש ומובדל בו, עד שיהיה נקבע בקרב איש ולב עמוק, ועל ידי זה יגיע לקיום הקריאת שמע, שמע, לשון הבנה להתבונן כי ה' אחד, פירוש אחד, ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, בטלים אל האל¹⁶, הוא אלופו של עולם. וכמו שיש בגשמיזם ז' ומובדל – יבא האדם לידי הכרה ש'אור הסובב', האור שנשאר 'קדוש ומובדל', היא בל"ג ונפלא ונשגב באופן מופלא מאד מאד.

ועל ידי זה יגיע לקיום הקריאת שמע – וכידוע שכל ענין פסוקי דזמרה הוא כדי להכין את האדם לקיים את מצות ק"ש, שהיא להגיע לאהבת ה', ככתוב שם 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך'.

[הולך ומבאר עניינה ותוכנה של ק"ש, ולפי זה יובן מדוע על ידי ההתבוננות דפסוקי דזמרה מקיימים הק"ש:]

'שמע', לשון הבנה¹⁹, [דהיינו] להתבונן כי "ה' אחד".

פירוש:

'אחד' – ז' רקיעים וארץ – סך הכל ח', וד' רוחות העולם – נרמז באות ד', בטלים אל האל¹⁷, הוא 'אלופו של עולם' (ש"ע אר"ח ס"א ס"ו).

ואי"ז רק שהנבראים הגשמיים בטלים ל'אלופו של עולם' אלא יתירה מזו:

וכמו שיש בגשמיזם ז' רקיעים בו' [וארץ וד' ויש להעיר – שיש להעבודה דתפלה שייכות בעצם להעבודה של 'אהבת עולם' דוקא. ראה ספר הערכים ח"א ע' תקעה. וש"נ.

[עכ"פ נתבאר – שמלכותו ית' המח' את כל העולמות אינה נמשכת בעצמותה אל העולמות, ורק הארה חיצונית ('שם') ממנה נמשך בעולמות (ואפי' הארה זו היא בהסתר כו). ולפ"ז ימשיך לבאר מהו ההתבוננות המביאה לידי 'אהבת עולם'. ומבאר שהתבוננות זו, על' נסדר סדר התפלה¹⁶:]

ועל דבר זה תקנו כל 'פסוקי דזמרה', מ'ברוך שאמר' עד קריאת שמע, להאריך ולהרחיב הדיבור ב'שבחו של מקום'¹⁷ – איך שמלכותו הוא מלכות כל עולמים, ואיך שהוא 'קדוש' ומובדל בו. עד שיהיה נקבע בקרב איש ולב עמוק¹⁸.

והיינו כאמור לעיל, שעצם מלכותו ית' הוא למעלה מלהתלבש בעולמות והוא בבחי' 'קדוש ומובדל' מהם, ורק 'שמו' בלבד נמשך בהם להחיותם ולקיימם.

ובדבר זה צריכים להתבונן היטב "עד שיהי' נקבע בקרב איש ולב עמוק". כי ע"י שמתבוננים בכך שיש עולמות עד אין שיעור (וכנ"ל, שלכן נקראים העולמות 'לעד'), וחיותן של כל העולמות האלו (שהוא כמובן דבר רם ונפלא עד למאד) אינו אלא הארה ממלכותו ית' שהיא בעצם קדוש

19. כמו 'דבר כי שומע עבדך' (שמואל-א ג, י) – מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ג (ע' תרעז), ובכמה מקומות. וראה רש"י מקץ מא, טו: 'תשמע, לשון הבנה והאזנה'. ועוד. ובזהר (אידרא רבא) ח"ג קלח, ב: 'שמע, כלומר: הבן'.

16. ויש להעיר – שיש להעבודה דתפלה שייכות בעצם להעבודה של 'אהבת עולם' דוקא. ראה ספר הערכים ח"א ע' תקעה. וש"נ.
17. ראה ע"ז ז, ב.
18. ע"פ תהלים סד, ז.

רקיעים כו', כך ברוחניות יש כמה מדריגות זו למעלה מזו, וכולם בטלים אליו יתברך רק שברוך שם כו', שמבחינת דל"ת רבתי דאחד, נמשך בחינת ברכה והמשכה, להיות בחינת שם כבוד מלכותו כו' ועל ידי זה יגיע למדריגת ואהבת, פירוש ואהבת הוא מלשון רצון, דהיינו שיהיה רצונך שהו"ה יהיה אלקיך, בכל לבבך בשני יצריך, יצר טוב ויצר הרע, לאהפכא חשוכא כו', שיעקור רצונו מהכלי עולם, להיות לו שינוי רצון, ולהפוך רצונו לה' אחד,

מ'העולם': שמבינים שהאור המתלבש בעולמות אינו אלא הארה ושממילא אור הסובב הוא גדול ונפלא עד מאד.

וע"ז מתעוררים ב'אהבת עולם'. וכפי שימשיך לבאר עתה בפרטיות מהו הרגש זו:

ועל ידי זה יגיע למדריגת 'ואהבת'. פירוש 'ואהבת' הוא מלשון רצון²⁰. דהיינו שיהיה רצונך ש'הו"ה' יהיה 'אלקיך'.

- 'ואהבת' - שירצה וישתוקק; 'את הוי' אלקיך' - שהו"ה יהיה 'אלקיך' - כותך וחיותך, היינו שיהא שורה ומתגלה בך, כי כאשר האדם מגיע לידי הכרה בגדולתו העצומה של הקב"ה ודאי שירצה שאלקות ישרה אצלו בגילוי.

'בכל לבבך' (דברים ו, ה) - בשני יצריך (ברכות נד, א), יצר טוב ויצר הרע, לאהפכא חשוכא כו' [לנהורא] - להפוך את חושך היצר הרע לאור וקדושה.

שיעקור רצונו מהכלי עולם, להיות לו שינוי רצון, ולהפוך רצונו לה' אחד.

והיינו - כי מאחר שהאהבה זו ביסודה באה מהתבוננות מה'עולם' - לכן שייך שגם הנפש הבהמית של האדם יהי' חדור באהבה זו, ושרצונה ייהפך להיות רק כזה שחפץ לגילוי אלקות²¹.

רוחות העולם], כך ברוחניות יש כמה מדריגות זו למעלה מזו - שמהן נשתלשלו דברים גשמיים אלה, וכולם בטלים אליו יתברך - הקב"ה אלופו של עולם, כנ"ל.

ולאחר שמתבונן בכך שלא רק הנבראים הגשמיים בטלים ל'אלופו של עולם' אלא אפי' הנבראים הרוחניים (שמה מובן גדול מעלת האלקות המחי' את העולמות שכל הנבראים כולם ואפי' הרוחניים שבהם בטלים אליו), ממשיך להתבונן בכך שהאור האלקי שאליו הם בטילים (שהוא חיותו) אינו אלא בבחי' 'שם' ואינו עצמיות האלקות כלל.

רק ש'ברוך שם כו'. שמבחינת דל"ת רבתי ד'אחד', נמשך בחינת ברכה והמשכה, להיות בחינת 'שם כבוד מלכותו כו'.

דהיינו שמתבונן בכך, שזה שהאור שאליו בטלים כל העולמות אינו אלא 'שם' והארה בלבד. וממילא יבא לידי הכרה בכך שאור ה'סובב' שאינו בא בהתלבשות הוא גדול ונפלא עד למאד מאד, (מאחר שאפי' האור שכל הנבראים כולם בטלים אליו אינו אלא 'שם' בלבד לגביו, כנ"ל).

[עד עתה נתבאר מהו ההתבוננות המביאה לידי 'אהבת עולם' - התבוננות הלקוה

מבררים עיני העולם דהיינו הנפש הבהמית (ראה ב'ביאור' שבתורה אור על מאמר זה. וראה עוד ספר הערכים ח"א ע' תקסד הערה 11 וש"נ. וראה גם שם ע' תקסח). ועוד יש להעיר, שלמרות שלקמן במאמר יבואר

20. ראה מה שהובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אהב (צב, רע"א - ובמהדורת תשס"ג ע' צד).

21. ויש להעיר, שזהו גם טעם אחר על כך שאהבה זו נקראת 'אהבת עולם'. והוא כי דוקא ע"י אהבה זו

וכמו שכתוב מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ. והנה, כל זה הוא בחינת אהבת עולם, שאומרים אהבת עולם אהבתנו, פירוש אהבתנו, שאהבה זו היא מתלבשת בתוך נפשנו, שהנפש יכולה להיות כלי להגביל ולהלביש את האהבה זו בתוכה ממש, להיות תוכה רצוף אהבה זו.

אבל אהבה רבה היא בשרש הנפש במקור חוצבה, כי חלק הוי' ממש עמו,

כי מאחר שאהבה זו נולדת מההתבוננות הנלקח מה'עולם' ("אהבה שנלקחה מעולמות"), דהיינו מדריגה באלקות ה'שייכת' להעולמות, מובן, שהמדריגה שאל' נעשית אדם מקושר ע"י אהבה זו היא מדריגת אור מוגבל.

ומזאת הטעם ג"כ, האהבה עצמה באה בהגבלה.

ולכן היא מתיישבת בפנימיות בלב האדם – כי האדם הוא כלי אל אור מוגבל ומצומצם זה.

פרק ג

'אהבה רבה'

[נתבאר ש'אהבת עולם' בהיות שיסודה היא מה'עולם' לכן המדריגה באלקות שאליה נעשית האדם מקושר באהבה זו הוא למדריגה מוגבלת (והאהבה עצמה היא מוגבלת). כעת יבואר שלא כן הוא ב'אהבה רבה'. 'אהבה רבה' היא ה'אהבה' שמצד עצם הנשמה. וכיון שעצם הנשמה מושרשת בעצמות א"ס ממש – לכן כשהיא מתגלית נעשית האדם מקושר לאלקות שלמעלה מעלה מהעולמות.]

אבל 'אהבה רבה' היא בשרש הנפש במקור חוצבה.

וכמו שכתוב (תהלים עג, כה) "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ" – שהרצון היחידי שיש להאדם הוא לידבק באלקות.

והנה, כל זה הוא בחינת 'אהבת עולם', שאומרים 'אהבת עולם אהבתנו'.

ידוע, שזה שיש ליהודי הכח להתחבר אל הקב"ה ע"י בחי' אהבה – הוא כי מלמעלה נמשך אהבה מהקב"ה לישראל. והמקור לבחי' זו של 'אהבת עולם' אצל היהודי הוא כי גם למעלה יש בחי' של 'אהבת עולם' מהקב"ה לישראל (תו"ח).

[והנה מלבד זה שהלשון בתפלה "אהבת עולם אהבתנו" מורה על התגלות ה"אהבת עולם" מלמעלה – עוד זאת, היא מלמדת אותנו אודות מהותה של אהבה זו בכלל:]

פירוש 'אהבתנו' שאהבה זו היא מתלבשת בתוך נפשנו, שהנפש יכולה להיות כלי להגביל ולהלביש את האהבה זו בתוכה ממש, להיות תוכה רצוף אהבה²² זו.

מלבד הפי' הפשוט ב'אהבתנו' שהקב"ה אוהב אותנו בבחי' 'אהבת עולם' – 'אהבתנו' מורה לנו אודות מהותו של אהבה זו בכלל, שכאשר היא נמצאת אצל האדם היא מתלבשת בתוך האדם בפנימיות ('אהבתנו') – האהבה נעשית מחובר ומקושר בפנימיות לנו).

ראה בפלח הרמון שבהערה 1. ספר הערכים שם ע' תקעג.

22. ע"פ שה"ש ג, י.

ש'אהבה רבה' היא למעלה מ'אהבת עולם' – יש גם מעלה ב'אהבת עולם' שאין לאהבה רבה, והוא המבואר כאן דמצד אהבת עולם גם הנה"ב מתעוררת באהבה.

ואני הוי"ה לא שניתי כתיב, שהוא יתברך למעלה מגדר עלמין. ואין ערוך אליו יתברך כלל, אפילו כמשל טפה מים אוקיינוס, שעם היות שהוא חלק קטן מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות, עם כל זה שייך איזה ערך ויחוס במהותו הדומה לו, שגם מהות הטפה היא מים כמו הים הגדול ממש. מה שאין כן

הראיה על כך שעצמותו ית' הוא לגמרי למעלה מכל סדר השתלשלות וכל העולמות כולם ואין לשום דבר ערך אליו כלל – הוא ממש"נ "אני הוי" לא שניתי", שכל הבריאה כולה וכל סדר ההשתלשלות לא פעל בו שום שינוי ח"ו. דאילו היה לו איזה ערך ח"ו להעולמות, לא שייך לומר שהבריאה לא פעל בו שום שינוי כלל שהרי קודם היה הקב"ה יחיד ומיוחד לגמרי ואילו עכשיו נתוסף מציאות העולמות. רק שמאחר שאין ערוך אליו ית' כלל, נמצא דכאשר נבראו עולמות לא נעשה שינוי באחדותו ית'²³ כלל²⁴.

[מבאר יותר את ה'אין ערוך' של הקב"ה

לעולמות על פי משל:]

אפילו כמשל טפה מים אוקיינוס.

ריחוק הערך של הקב"ה מהעולמות, הוא הרבה יותר מריחוק הערך שיש בין טפה אחת של ים אוקיינוס וכל הים הגדול (שהוא כמובן ריחוק עצום מאד).

שעם היות שהוא חלק קטן מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות [טפות שבים], **עם כל זה, שייך איזה ערך ויחוס במהותו הדומה לו, שגם מהות הטפה היא מים כמו הים הגדול ממש.**

שסוף-סוף הטפה יש לה יחס לכל הים, שהיא באותה המהות של הים (ששניהם ענינים מים) רק קטנה יותר ממנה (שהיא רק טפה אחת, והים

דהיינו שענינה היא התגלות הקשר שיש ל"שרש הנפש במקור חוצבה" (עצם הנשמה) לאלקות.

"כי לא כל הנשמה כולה מתלבשת בתוך הגוף רק נצוץ והארה ממנה בלבד, ועיקרה ושרשה נשאר למעלה בכחי' מקיף. והנצוץ המתפשט למטה נק' רגל לגבי בחי' עליונה שלמעלה שנק' בחי' ראש . . . בחי' בכל מאדך [שהיא בחי' 'אהבה רבה' (כדלקמן)] הוא בחי' עבודת עיקר הנשמה בחי' הראש שבה" (תו"א פ"ב – ראה אוה"ת כאן שהצ"צ מציין למאמר זה).

[ועצם הנשמה קשורה לעצמותו ית':]

כי "חלק הוי' ממש עמו" (דברים לב, ט).

עצם הנשמה מושרשת בעצמותו ית', וכידוע שהנשמה של יהודי הוא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא ריש פ"ב). וזהו הפי' הפנימי בפסוק "חלק הוי' ממש עמו", שהיהודי הוא בעצם "חלק הוי'".

[וכיון שעצם הנשמה קשורה לעצמותו ית'

– ממילא מובן שכאשר היא מתגלית, נוצר קשר של האדם עם אלקות באופן אחר לגמרי מהנעשה ע"י 'אהבת עולם'. כי באהבת עולם, הקשר של האדם היא לאלקות השייכת לעולמות (כנ"ל), ואילו עצמותו ית' הוא למעלה מעלה מהעולמות, וכפי שהולך ומבאר:]

ו"אני הוי"ה לא שניתי" כתיב (מלאכי ג, 1). **שהוא יתברך למעלה מגדר עלמין. ואין ערוך אליו יתברך כלל.**

23. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

24. ראה בענין זה באריכות בתניא פ"כ ובכ"מ.

אליו יתברך, אין ההשתלשלות ערוך כלל, ולכך האהבה שנלקחה מבחינה זו אינה מתלבשת ממש תוך הנפש, ואין הנפש יכולה להגבילה, אלא היא בבחינת

יש בו כמות הרבה יותר גדולה (באין ערוך) טיפות²⁵.

מה שאין בן אליו יתברך אין ההשתלשלות ערוך כלל.

דכל העולמות וסדר השתלשלות כולה אינם בכלל באותה מהות של א"ס ב"ה, נמצא שאין ערוך אליו כלל הרבה יותר ממה שאין ערוך טפה אחת להים הגדול.

[העולה מכל הנ"ל: מאחר שענינה של ה'אהבה רבה' הוא הקשר של הקב"ה שיש לעצם הנשמה של היהודי – ענינה של אהבה זו אינה כמו ב'אהבת עולם' שעל ידה מתקשר האדם עם דרגות באלקות השייכות לעולמות' (בהיות שאותה אהבה ביסודה 'לקוחה' מהתבוננות בדרגות השייכות לעולמות), אלא ענינה היא הקשר של האדם עם א"ס ב"ה כפי שהוא למעלה מעלה מעולמות. כי עצם הנשמה קשורה בא"ס ב"ה ממש, וא"ס ב"ה הוא למעלה מעלה מעולמות.

והנה לעיל נתבאר, ש'אהבת עולם' – בהיותה אהבה הקשורה לדרגות באלקות השייכות לעולמות, דהיינו דרגות מוגבלות – יכולה היא 'להתלבש' בתוך נפש האדם. דהיות שאהבה היא אהבה מוגבלת, נמצא שהאדם הוא 'כלי' אליה, ושכלו ורצונו מרגישים אהבה זו בהתיישובות.

אך שונה מכך היא ה'אהבה רבה', שהיא שייכת לעצמותו ומהותו ית' שלמעלה מעלה

מעולמות והגבלה, וממילא היא אהבה בלתי מוגבלת לגמרי, וכפי שממשיך לבאר:]

ולכך, האהבה שנלקחה מבחינה זו אינה מתלבשת ממש תוך הנפש, ואין הנפש יכולה להגבילה.

"שאהבה רבה זאת הבאה מכח מהותו ועצמותו ממש, לא תבוא בהגבלה בכלי הנפש כלל. כמו כלי השכל של מוח – מאחר דלית מחשבה תפיסא במהותו ועצמותו כלל, ולא בכלי הרצון – שהתפעלות הרצון יופסק אורו²⁶. ואהבה הזאת תבא מלמעלה מכל ההשתלשלות דרצון וחכמה ומדות, על כן לא תוכל כלי הנפש לשאת אותה כי היא למעלה מכלי כוחות הנפש המוגבלים בכלים" (תו"ח).

אלא היא בבחינת 'מסותרת'.

גדרה של אהבה זו – היא הקשר העצמי שיש לעצם הנשמה – היחידה שנפש' עם אלקות. "אלא רק בחינת עצמיות הנפש ומהותה ממש כמו שהי' במקורה הראשון, 'כי חלק ה' עמו' ממש . . . היא שתוכל להכיל את האהבה הזאת" (תו"ח).

וזהו גם הטעם שנקראת 'אהבה מסותרת'. דבפשטות, מה שנקראת אהבה מסותרת היא כי הנפש הבהמית 'מסתירה' על אהבה זו²⁷. אך לפי מבואר עוד טעם: כי אהבה זו אינה שייכת להכחות הגלויים של האדם, אלא היא 'מסותרת' בתוך היחידה שבפש²⁸.

יכולה להכיל את ה'אהבה רבה'. וראה עוד להלן במה שיתבאר אודות האהבה ד'בכל מאד'.

²⁷ ראה תניא פרק יט. וראה ספר הערכים ע' שעח.

²⁸ וראה עוד בזה בספר הערכים ע' שצד.

²⁵ ראה בעיונים שבסוף המאמר.

²⁶ רצונו של אדם – מאחר שהיא קשורה למציאותו של האדם (שזהו הגדר של רצון – שיש להאדם מבוקש הקשורה למציאותו), אף היא כח מוגבל, וממילא אינה

מסותרת והיא באה לידי גילוי בבחינת ככל מאדך כו'.^א

למשל כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו, מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי שתחת גלגל הירח כמ"ש בע"ח, ואף שע"י זה יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם למעלה בשרשו יתבטל אורו במציאות בשרשו, אעפ"כ בכך הוא חפץ בטבעו. כך נשמת האדם. . . חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים ב"ה. הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי ולא ישאר ממנה מאומה ממהותה ועצמותה הראשון אעפ"כ זה רצונה וחפצה" (תניא פרק יט)²⁹.

דהיינו שאין המבוקש של אהבה זו שאלקות יאיר בנפשו, אלא המבוקש הוא להיות בטל ולהיכלל בא"ס ב"ה.

ולכן נקראת אהבה זו בשם 'בכל מאדך' – וכידוע³⁰ שהאהבה של 'בכל מאדך' ענינה היא (לא) הרצון לגילוי אלקות, אלא) הרצון לכולות הנפש וביטול בכתלית בעצמותו ית'.

ועפ"ז מבואר היטב משנ"ת לעיל שאהבה זו "אינה מתלבשת ממש תוך הנפש, ואין הנפש יכולה להגבילה" דהיינו שאינה באה בהתגלות בשכלו ורצונו של האדם, והיא 'מסותרת' ביחידה שבנפש – ובא בהתגלות דוקא ב"נקודת הרצון שלמעלה מן הטעם והשכל": "שרצון וחפץ זה

[והנה אף שנתבאר שאין אצל האדם 'כלי' לאהבה זו – אין הפי' בזה שאינה יכולה לבא לידי גילוי. דהן אמת שאין כלי השכל ואין כלי הרצון יכולים להכיל אהבה זו, אך אעפ"כ יש לה ביטוי אחר, והוא ב"נקודת הרצון שלמעלה מן הטעם והשכל" (ל' התו"ח). וזהו שיבאר עכשיו:]

והיא באה לידי גילוי בבחינת 'בכל מאדך' כו'.^א ההבדל בין זה זה ש'אהבת עולם' מתיישבת בכלי הרצון, ואילו 'אהבה רבה' בא בהתגלות דוקא בנקודת הרצון שלמעלה מהשכל – יבואר ע"פ עוד ענין. דהנה הוזכר לעיל, ש'אהבת עולם' היא האהבה הנקראת בפסוק 'בכל לבבך'. וענינה היא המבוקש ש"הוי יהי' אלקיך" דהיינו שיאיר גילוי אלקות בנפשו. נמצא שהיא קשורה לכח ה'רצון' המוגבל של האדם. שכן רצון זה סוכ"ס קשורה למציאותו של האדם, שהיא ענין מוגבל. דהיינו, רצון זה סוכ"ס אינה שהאדם רוצה לצאת ממציאותו, אלא ענינו הוא שהוא רוצה שאלקות יאיר בתוך נפשו. דהיינו שמאחר שמבין גודל העילוי של אלקות, מבין הוא שמציאותו תהי' מושלמת רק אם יתקשר באלקות ואלקות תהי' בגילוי בו. נמצא, שאין ברצון זה ענין של 'יציאה' ממציאותו.

אך המבוקש של האהבה רבה הוא באופן אחר לגמרי: "ש'ש'אל הקרובים אדם נשמתם היא

הנהות צמח צדק

א. פירוש 'חך הטועם', זהו בחינת 'אהבה בתענוגים' המתגלה בשבת, שהוא בחינת שם ע"ב דחכמה. ואוי – אומר 'ל' ל' ב' פעמים, דהיינו, שנכללו בו ב' אהבות הנזכרות לעיל – 'אהבה רבה' ו'אהבת עולם', שהם מ"ה וב"ן, דמ"ה מברר ב"ן, ועל ידי יחוד מ"ה וב"ן – מתגלה בשבת בחינת הגבוה משניהם, והוא בחינת שם ע"ב – 'אהבה בתענוגים'.

(ובפרט הערה 206).

30. ראה לדוגמא בספר המאמר תרע"ז ע' פו. וראה גם ספר הערכים ח"א ע' תכח.

29. ראה להלן בהגהת הצ"צ, ש'אהבה רבה' המוזכרת כאן בתו"א – היא אהבה שבפי"ט בתניא, וכן מבואר להדיא במאמר לפר' נח שבתרס"ה, שהמבוקש דהאחר הוא להיבטל בא"ס ב"ה. וראה ספר הערכים ע' תקפג

והנה, ההפרש שבין אהבת עולם לאהבה רבה הוא, כי אהבת עולם הבאה מחמת התבוננות ועומק מחשבתו, יש לה הפסק, שאם לבנו פונה לדברים אחרים וטרוד במוחשבתו בעסקי עולם, אזי חולפת ועוברת ממנו כו', מה שאין כן האהבה רבה שבשרש נפשו ממקור חוצבה, אין לה הפסק, שגם אם לבנו פונה לדברים אחרים, הרי אין בזה לעומת זה להיות לעומת האהבה הזאת

"וידוע דאת זה לעומת זה עשה האלקים. דכמו שיש אהבה דקדושה האלקי, כמ"כ ממש בהסיר לבו ודעתו ויתחיל לחשוב בעניני גופני מעולם הפירוד יפול באהבות זרות דקליפה כו'" (תר"ח). דהיינו שמאחר שיש כנגד אהבה זו 'לעומת זה' בקליפה, לכן שייך שיהי' לאהבה זו הפסק, ושייך שבמקום בחי' זו בקדושה, יהי' האדם קשור לבחי' זו בקליפה ע"י שיפנה לבו לעסקי העולם.

מה שאין כן ה'אהבה רבה' שבשרש נפשו ממקור חוצבה אין לה הפסק שגם אם לבנו פונה לדברים אחרים, הרי אין בזה לעומת זה' להיות לעומת האהבה הזאת להטרידה ולהפסיקה.

אמרו חז"ל³² ש'בבואה דבבואה לית להו'. והפירוש הפנימי בזה הוא, שלמרות שברוב הדברים שבקדושה יש כנגדם 'לעומת זה' בקליפה – אין לעו"ז בקליפה לבחי' 'יחידה שבנפש' הנקראת 'בבואה דבבואה' (כי 'בבואה' פירושה 'צל' המורה על דבר המקיף, ודרגת 'חיה' שבנפש האדם היא בבחי' 'מקיף' ואילו יחידה היא 'מקיף שבמקיף'). דהסוג הקשר של היחידה שבנפש לאלקות, אין בדומה לה בקליפה³³ (ולא כמו באהבה מוגבלת למשל, שכמובן יש דוגמתה בקליפה – אהבה לדברים גשמיים (וכנ"ל)).

בנפש אינו בבחי' טעם ודעת ושכל מושג ומובן אלא למעלה מהדעת ושכל המושג והמובן" (תניא ספ). כלומר שרצון זה – לצאת מן הגוף ולהיכלל ולהיבטל בא"ס ב"ה אינו בגדר 'רצון' רגיל המוגדרת במציאותו של האדם, אלא היא למעלה מן השכל לגמרי, ונקראת 'נקודת הרצון'.

[העולה מכל זה – שאהבה זו היא אהבה בלתי מוגבלת בהיותה מושרשת בעצמותו ומהותו ית', שלכן אין שכלו ורצונו 'כלי' אליה, ובאה בהתגלות רק ב'נקודת הרצון' שלמעלה מן הטעם והשכל'. ומובן אפוא למה אהבה זו נקראת 'אהבה רבה' כי אהבה זו היא בבחי' בל"ג].

פרק ד

מעלת ה'אהבה רבה' שאין לה הפסק

והנה, ההפרש שבין 'אהבת עולם' ל'אהבה רבה' הוא:

כי 'אהבת עולם', הבאה מחמת התבוננות ועומק מחשבתו³¹, יש לה הפסק.

שאם לבנו פונה לדברים אחרים וטרוד במוחשבתו בעסקי עולם, אזי חולפת ועוברת ממנו כו'.

31. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

32. הקטע הבא מיוסדת על הגהת הצ"צ שבלקו"ת פרשת

תצא (לז, ג). ע"ש היטב.

33. להרחבת הביאור בזה – ראה ספר הערכים ע' תצ.

להמרידה ולהפסיקה, ולזאת תשאר אהבה זו בבחינת רשימו, להיות זכרונה תקועה בלב כל תמוט עולם ועד.

אך, כיצד תהיה אהבה רבה זו בבחינת גילוי, שיעלה ויגיע למדרגת בכל מאדך, על זה אמרו נכנס יין יצא סוד, היא התורה שנקראת בשם יין, וכמאמר רז"ל ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה, כי על האהבה נאמר וירא אלקים את האור כי טוב, ואמרו רז"ל כי טוב לגנוז בתורה,

מלמעלה כדי שיוכל להביא אהבה זו לידי גילוי³⁴. אך כדי ש'אתערותא דלעילא' זו יומשך מלמעלה יש צורך שהאדם יעשה עבודה מסויימת שימשיך התעוררות זו מלמעלה. ומהו עבודה זו?

על זה אמרו (עירובין סה, א): **'נכנס יין – יצא סוד'**.

דהתגלות ה'סוד' שבאדם, אהבתו המסותרת (- אהבה רבה) היא על ידי בחינת 'יין'.

היא התורה שנקראת בשם 'יין'. וכמאמר רז"ל (ע"ז לה, א): **'ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה'** - הרי שהתורה נקראת יין. יוצא מזה שהתורה היא זו שיכולה לעורר האתערותא דלעילא הנותנת כח להתגלות האהבה רבה.

כי על האהבה [רבה] **נאמר** (בראשית א, ד) **"וירא אלקים את האור כי טוב", ואמרו רז"ל³⁵: 'כי טוב' – לגנוז בתורה.**

דלפי פנימיות העינים ה'אור' שנברא ביום הראשון (שהוא כידוע אור נעלה מאד), קאי עד מדרגות אלקות שלמעלה מעולמות, מקור האהבה רבה³⁶. וא"כ ממה שנאמר על אותו אור שהקב"ה

ומזה מובן, שביחס לה'אהבה רבה', שהיא כנ"ל הקשר של היחידה שבנפש עם עצמותו ומהותו ית' – אין כלל ענין של 'לעומת זה'.

ולזאת, תשאר אהבה זו בבחינת רשימו (רושם), **להיות זכרונה** [של אהבה זו] **תקועה בלב כל תמוט עולם ועד.**

כלומר, אף כאשר אהבה זו אינה במצב של התעוררות והתגלות, מכל מקום, רושם ממנה נשאר תמיד. כי ב'אהבת עולם' שיש כנגדה 'לעומת זה' בקליפה – יש אהבה דקליפה היכולה להחליפה. אך אהבה רבה הלקוחה מהיחידה שבנפש, אין לעומ"ז שיכולה להחליפה, ולכן רושם ממנה נשאר תמיד.

פרק ה

גילוי האהבה רבה ע"י התורה הנקראת 'יין'

אך, כיצד תהיה 'אהבה רבה' זו בבחינת גילוי, שיעלה ויגיע למדרגת 'בכל מאדך'?

דמאחר שאהבה זו היא מדרגה כזו גבוהה, א"א שהאדם עצמו יעורר אהבה זו, והאדם זקוק ל'נתינת כח' הבאה ע"י 'אתערותא דלעילא'

34. ראה בעיונים שבסוף המאמר.

35. בגמ' (חגיגה יב, א) אמרו שטוב לגנוז לצדיקים. ובכו"כ מקומות (וכ"ה גם בפלח הרמון שבהערה 1) הובא בשם הבעש"ט שגנוז בתורה, וכ"ה בדגל מחנה

אפרים פ' בראשית ע"ש. אך יש לזה גם מקורות בחז"ל – ראה בנסמן בספר הערכים ח"ג ע' תקמט הערה 322.

36. ליתר ביאור: ידוע שיש ב' דרגות ב'חסד' למעלה. 'חסד עולם' ו'רב

וכשנכנס יינה של תורה יצא סוד, הוא אור האהבה הגנוז, מההעלם אל הגילוי, להיות אצלו גילוי האהבה רבה המושרשת בשרש נפשו במקור חוצבה, בבחינת ככל מאדך. ועל זה נאמר פותח את ידיך, יודי"ך. הן הם בחינות

גנוז בתורה³⁷, מוכן שדרגת האהבה רבה גנוזה בתורה.

וכשנכנס יינה של תורה, יצא סוד, הוא אור האהבה [רבה] הגנוז, מההעלם אל הגילוי, להיות אצלו גילוי האהבה רבה המושרשת בשרש נפשו במקור חוצבה, בבחינת 'ככל מאדך'.

[מכיון שיש בהענין דלקמן פרטים רבים – נסכם ונבאר קודם מה שיבואר כדי להקל על הלומד³⁸:

האות יו"ד מורה על 'צמצום', שלכן הוא בציור של 'נקודה' – המורה על הענין דהיפוך ההתפשטות וההרחבה (ראה בתי"א לך ד"ה שרי אשתך וביאורו לשם).

וידוע, שסדר ההשתלשלות – שהוא באין ערוך לגמרי לא"ס ב"ה, נברא ע"י צמצום. ובכללות, דרגת ה'רצון' למעלה (שהוא ענין ה'כתר') נחשב ל'למעלה מהשתלשלות', ואילו מה'חכמה' ולמטה נחשב סדר השתלשלות. ולכן מבואר (אגה"ת פ"ד) שספי' החכמה מרומזת

חסד'. 'חסד עולם' הוא חסד דאצי' שבא בהגבלה, ואילו 'רב חסד' הוא חסד דעתיק שהוא בלתי מוגבל (ודוגמתה למטה הוא עד"מ אדם נדבן בטבע המשפיע גם למי שהוא שפל ונבזה ואינו ראוי לקבלה בדיוק כמו שמשפיע למי שראוי. וראה בביאורו לד"ה אנכי מגן לך שבפרשת לך [לך].

ולכן מבואר (ראה בהגהת הצ"צ על הקטע זה שבאזה"ת כאן, וראה ספר הערכים ע' תקסו), שיאהבת עולם ששרשה במדריגות באלקות השייכות להעולם מושרשת ב'חסד עולם' ואילו 'אהבה רבה' ששרשה באלקות שלמעלה לגמרי בעולמות שרש בדרגת 'רב חסד'.

והנה ידוע (ראה ספר הערכים ח"ב ע' תקמד) ש'אור' קשור לספירת החסד. כי 'חסד' (לעומת גבורה) ענינו גילוי. ולפ"ז מבואר דאור סתם קאי על דרגת 'חסד עולם'

באות יו"ד, כי החכמה, שהיא ראשית ההשתלשלות, נתהווה ע"י 'צמצום' של פרסא המרומזת באות יו"ד (ראה לקו"ת ואתחנן (ב), ג; וב'ביאור' שם ג, ב).

והנה כבר נתבאר, ששרש ה'אהבה רבה' הוא באא"ס שלמעלה מסדר השתלשלות. שלפי המבואר עתה יוצא, שהכוונה בזה היא שמתגלה אצל האדם האור של רצון שלמעלה מחכמה – דהיינו שמתקשר ללמעלה מן הצמצום דאות יו"ד.

ולכן כאשר מגדירים התגלותה של ה'אהבה רבה' אומרים שענינה היא 'פתיחת היודי"ן' והתגלות הרצון.

ודבר זה (פתיחת היודי"ן והתגלות הרצון) נעשית ע"י יינה של תורה, וכנ"ל דהיי"ן הוא המגלה את האהבה רבה. ולכן יש בתיבת 'יין' ב' יודי"ן – להראות על כך שהיין (שענינו הוא 'לגלות' – נכנס יין יצא סוד) 'מגלה' את הי"ד, היינו שמגלה מה שלמעלה מהי"ד, רצון שלמעלה מצמצום].

ועל זה נאמר (תהלים קמה, טז) "פותח את ידיך".

ואילו דרגת האור המיוחד של יום הראשון קאי על דרגת 'רב חסד' (ראה בהגהת הצ"צ שבתו"א פרשת ויגש (מד, ג), ובספר הערכים ח"ג ע' תקכח הערה 141).

וזהו מה שע"י עסק התורה דוקא נמשך אהבה רבה: כי מאחר שבתורה גנוז האור דיום ראשון, שהוא (כנ"ל) דרגת 'רב חסד' – על ידי העסק בה נמשך מלמעלה דרגת 'רב חסד' שהיא מקורה של ה'אהבה רבה' ונותנת להאדם הכח שיהי' לו אהבה זו.

37. לכללות הענין שהאור דיום ראשון גנוז בתורה – ראה ספר הערכים ח"ג ע' תקמט ואילך. וראה גם שם ע' תקסז.

38. הביאור דלקמן מיוסד על המבואר ומצויין בהגהת הצ"צ שבאזה"ת כאן (וראה גם ספר הערכים ע' שצח). אך יש להעיר שבתח"ח כאן כפה"נ מפרש בע"א.

הצמצומים רבים ועצומים מאור אין סוף ברוך הוא, להיות השתלשלות המדריגות מעילה לעלול כו', ומקור התהוות העולמות מאין ליש מרצון העליון ברוך הוא, ועל ידי התורה שהיא חכמתו ורצונו יתברך, פותח את היודי"ן והצמצומים, להיות גילוי רצון העליון ברוך הוא. ומשביע לכל חי, דהיינו בכל חיות ואור המתפשט בעולמות, מריש כל דרגין כו', להיות בהם בחינת רצון, שיהיה שורה ומתגלה בהם בחינת רצון העליון ברוך הוא, ונמשך לנפש האדם גם כן, שיהיה מתגלה בו רצון העליון שבנפשו, דהיינו, האהבה רבה המושרשת בשרש נפשו, למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת, מאחר שהרצון עליון בא

[והנה כבר נתבאר לעיל, שענין אהבה רבה היא הקשר של היחידה שבנפש עם א"ס ב"ה, שהיא למעלה מעלה מכלי הנפש. ואף זה מרומז בענין ה'יו"ד: שכן, בכללות יש ד' מדריגות בנפש האדם (נפש, רוח, נשמה, חיה-יחידה) המרומזות בשם הוי', ונמצא שהגבוהה שבהן (היא היחידה) מרומזת באות יו"ד.

נמצא שיש עוד ביטוי לכך שה'יין' בכוחו לגלות ה'יו"ד:ן: והיינו כי היות שע"י ה'יינו של תורה' מתגלית היחידה שבנפש (וכפי שימשיך לבאר עוד פרט וביאור בענין זה), יוצא שה'יין' מגלה את ה'יו"ד (היחידה). וזהו שממשיך:]

ונמשך לנפש האדם גם כן, שיהיה מתגלה בו רצון העליון שבנפשו, דהיינו, האהבה רבה המושרשת בשרש נפשו, [שהיא] למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת (לסכול ולהכיל).

שאף זה הוא ענין של פתיחת וגילוי ה'יו"ד, כנ"ל.

[ומבאר יותר מהו הפי' בכך שע"י ה'יינו של תורה' שייך שאהבה של היחידה שבנפש יבא בגילוי:]

מאחר שהרצון עליון בא אצלו לידי גילוי למטה

על גילוי אהבה ורצון זה באדם על ידי הענין ד'יין' (- תורה) נאמר 'פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון', וכפי שממשיך לבאר הפירוש בזה. 'יודי"ך'.

על פסוק זה אמרו בזהר³⁹: על תקרי 'ידיך' אלא 'יודי"ך', היודי"ן שלך, היינו של הקב"ה.

הן הם בחינות הצמצומים רבים ועצומים מאור אין סוף ברוך הוא, להיות השתלשלות המדריגות מעילה לעלול כו', ומקור התהוות העולמות מ'אין' ל'יש' מרצון העליון ברוך הוא. וכנ"ל, דיו"ד מורה על צמצום.

[וענין פתיחת היודי"ן הוא:]

ועל ידי התורה, שהיא חכמתו ורצונו יתברך, פותח את היודי"ן והצמצומים, להיות גילוי רצון העליון ברוך הוא, "ומשביע לכל חי [רצון]". דהיינו, בכל חיות ואור המתפשט בעולמות, מריש כל דרגין כו' [עד סוף כל דרגין], להיות בהם בחינת 'רצון', שיהיה שורה ומתגלה בהם בחינת 'רצון העליון' ברוך הוא.

דע"י ה'יין' (- התורה) שבכוחה 'לגלות' את ה'יו"ד, נמשך בתוך סדר השתלשלות הבחי' של רצון שלמעלה מהשתלשלות.

39. ראה ת"ז בהקדמה ז, ב. תס"ט קו, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תרעט.

אצלו לידי גילוי למטה בלבושי הנפש דיבור ומעשה, על ידי דיבור בתלמוד תורה ומעשה המצות. ולכן אמרו רז"ל ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה, שעל ידי זה יעורר את האהבה מלמעלה בשרש נפשו, שאינה מתלבשת בשום כלי המעלים ומסתיר, שאין כמוה ולא דוגמתה בזה לעומת זה הנוכר לעיל, ואין לה הפסק, שאפילו בעסקו בשאר ענינים תהיה אהבה זו תקועה בלבו, ומזה יבוא לידי ודברת במ כו.³

ומסתיר, שאין כמוה ולא דוגמתה בזה לעומת זה הנוכר לעיל. ואין לה הפסק, שאפילו בעסקו בשאר ענינים, תהיה אהבה זו תקועה בלבו.

מאחר שגדול מעלת האהבה רבה בכך שאין לה הפסק מחמת שאין כנגדה לעומת זה (כנ"ל בארוכה), וכיון שהמביא לידי אהבה זו היא עסק התורה, לכן חשיבות יתירה ניתנה להעסק בתורה. שלכן שואלים את האדם דוקא על העסק בתורה.

ומזה יבוא לידי "ודברת במ כו".

- אחרי מה שנאמר בק"ש 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך .. ובכל מאדך', ממשיך ואומר: 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום .. ודברת במ בשבתך בביתך וגו'. ולפי הנ"ל הסבר הדברים הוא, שע"י שהאדם מתבונן בגודל מעלת האהבה רבה ד' בכל מאדך', ומתבונן בכך שאהבה זו באה דוקא ע"י עסק התורה, ממילא יקל עליו לקיים הציווי הנאמר מיד לאח"כ – הציווי ד'ודברת במ כו.⁴¹

[לסיכום: "נתבאר ענין אהבה רבה, שהיא אהבה המסותרת ומושרשת בנפשו מצד מקור חוצבה, כי חלק ה' עמו, ולזאת תכסוף למקורה,

ב'לבושי הנפש' – דיבור ומעשה – על ידי דיבור בתלמוד תורה, ומעשה המצות.

ענין האהבה רבה היא הקשר לאלקות שלמעלה מעלה מעולמות (רצונו ית') שבעצם שייכת רק ליחידה שבנפש של האדם שהיא למעלה מלבא לידי גילוי⁴⁰. אך מאחר שבתורה ומצוות מלובש רצונו העליון ממש – נמצא שיש דרך שאהבה רבה זו יבא לידי גילוי בתוך לבושי הנפש של האדם, הדיבור והמעשה שלו. והוא ע"י קיום התורה והמצוות שהן מלובשות רצון העליון.

[עכ"פ יוצא שהמעורר אהבה רבה זו הוא

העסק בתורה. וזהו שממשיך:]

ולכן, אמרו רז"ל (שבת ל, א): ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה?

- "ובזה יובן מה שאמרו רז"ל שעיקר השאלה ששואלין למעלה היא על קביעת עתים לתורה, אם קבעת עתים לתורה, ולמה אין שואלין על תפלה וכהאי גוונא" (ת"ח).

שעל ידי זה יעורר את האהבה מלמעלה בשרש נפשו, שאינה מתלבשת בשום כלי המעלים

הנהות צמח צדק

ב. ועיין באגרת הקדש ד"ה 'איתא ריש פרק ד' דמגלה ודאשתמש בתנא כו, במי ששונה הלכות כו, 'עייין שם (סי' כט).

ובזה יובן הכתוב חכלילי עינים מיין, פירוש עינים, הוא מה שכתוב עיני תמיד אל ה', הנה עין ה' אל יראיו, והוא בחינת לאסתכלא ביקרא

בטל, הרי זה מורה על ענין של 'ריחוק'. שכן עצם זה שיש רצון וחפץ ותשוקה להיבטל, ה"ז מורה שהענין עצמו הוא רחוק. ולכן התגלותה של היחידה שבנפש בבחי' אהבה רבה סוכ"ס הוא בבחי' 'ריחוק'.

שונה מכך היא אהבה בתענוגים שענינה היא **תענוג** באלקות. שהיינו ההרגש של עצם הנשמה **כפי שהיא אכן מיוחדת** בעצמותו ית' ומתענגת בה (וע"ד הנשמה למעלה שנהנה מזיו השכינה). שזה מורה על ענין ה'קירוב' היינו היות הנשמה מיוחדת בתכלית הקירוב לאלקות. "בקירוב ודיבוק העצמי אינו בכלל התפעלות רצון ואהבה עדיין, כמו עד"מ בן העומד לפני אביו בקירוב ודיבוק עצמי שמצד עצמות השעשועים שבאב לבנו כו' **שמתענגים זע"ז בתענוג עצמי ופשוט** בלתי מורכב ומורגש בדבר מה גם לא ברצון ואהבה כו' מאחר שהוא בבחי' העצמי ממש" (ת"ח).

וזוהו שיבאר עכשיו:

ובזה יובן הכתוב "חכלילי עינים מיין".

פירוש 'עינים' הוא מה שכתוב (תהלים כה, טו) **"עיני תמיד אל ה'", "הנה עין ה' אל יראיו"** (תהלים לג, יח).

שיש בחי' של עיני האדם המסתכלים, כביכול, על ה', (ענין של מלמטה למעלה) וגם על עיני ה' המסתכלים, כביכול, אל יראיו (ענין של מלמעלה למטה)⁴³.

43. במאמר אינו מבאר ענין עיני ה' המסתכלים על האדם, אלא רק בחינת העינים של האדם המסתכלים אל ה' (אהבה בתענוגים בבחינת ראה). אך ראה בתו"ח כאן שהוזכר שיש אהבה של הקב"ה לישראל באופן של 'אהבה בתענוגים' (וכפי שנתבאר לעיל – דכל מדריגת אהבה שיש אצל ישראל להקב"ה, באה מחמת זה שיש בחי' כזו של אהבה מלמעלה לישראל), "וכמו"כ מלמעלה למטה כתיב

שהוא אין סוף ב"ה עצמו שאינו בגדר עלמין כלל, ונמצא אהבה זו נלקחה מצד עצמות אור אין סוף, ולא מצד ביטול העלמין [כלומר לא מצד סובב כל עלמין ש'שייכת' עכ"פ לעלמין], ולכן נקראת אהבה רבה, שאינה מתיישבת בלב ואין לה לעומת זה. ויצאתה אל הגילוי הוא על ידי עסק התורה, שהיא רצון העליון, ועל ידי זה מתגלה אהבה רבה זו שהיא בחינת רצון העליון שבנפשו" (אוה"ת כרך ו).

פרק ו

'אהבה בתענוגים'

[הנה עד עתה נתבאר גודל מעלת ה'אהבה רבה' הבאה מהקשר של היחידה שבנפש עם עצמותו ומהותו ית'. אך כעת יבואר שיש מדריגה עוד יותר נעלית מזו – והיא הנקראת 'אהבה בתענוגים'⁴².

דהנה, התגלותה של האהבה רבה הנ"ל, היא כנ"ל כמה פעמים, בנקודת הרצון שלמעלה מן הטעם, והיינו הרצון להיבטל ולהיכלל בא"ס. נמצא – דלמרות ש**שרשה** היא בבחי' היחידה שבנפש, אך בהאופן שבו היא מתגלה סוכ"ס מורגש איזה ענין של 'ריחוק' מאלקות. "שכל אהבה ורצון גם בנקודת הרצון אינו אלא מרחוק דוקא" (ת"ח).

ביאור הענין: כאשר יש תנועה של 'מבוקש' – גם כאשר ה'מבוקש' הוא להיות

42. לכל הבא לקמן – ראה ספר הערכים ע' תקפד. תקצח הע' 325. ויש להעיר שהרבה דברים המבוארים בכו"כ מקומות אודות מעלת אהבה בתענוגים על האהבה רבה – אינם שייכים למאמר דידן שבו הוסבר שהאה"ר היא התגלות היחידה שבנפש והקשר שלה עם עצמוה"ר ית'. ראה ספר הערכים ע' תשמד במילואים להערה *328.

דמלכא, דהיינו שיאיר בלבו אור האהבה לה' בבחינת ראייה, היא בחינת אהבה בתענוגים, שהיא מדריגה העולה על כולנה, למעלה מאהבה רבה ואהבת עולם,^ג וכענין שכתוב עיניך יונים, כמו זוג יונים שמסתכלים תמיד זה על זה ומתענגים בו, כך יהיה קשר האהבה בדכיות נפלא ועצום, עד שיהיו עיניו ולבו כל הימים רק לאסתכלא ביקרא דמלכא. וכמו שכתוב בזהר על פסוק הסבי עיניך בו, דמוקדין ליה בשלהובין דרחימותא, שתהא האהבה מתלהבת

[ומבאר מהי העבודה הזאת של הסתכלות

עיני האדם אל ה':]

והוא בחינת 'לאסתכלא ביקרא דמלכא' (ראה זח"ב מז, ב), דהיינו, שיאיר בלבו אור האהבה לה' בבחינת ראייה. היא בחינת 'אהבה בתענוגים'.

'עיני' האדם קאי על האהבה הגדולה של בחינת 'אסתכלא ביקרא דמלכא', היינו אהבת ה' שבבחינת ראייה.

"דהנה בראיה יש תענוג, וכמו מי שמסתכל על דבר הפלא ופלא שלא תשבע עינו מהסתכל בו . . . כמו"כ בעבודה הו"ע תענוג הנפש בהראי' וההסתכלות באלקות ביקרא דמלכא" (מאמר דפרשת נח תרס"ה).

דהיינו שאהבה זו אינה בבחי' תשוקה להיכלל באלקות, אלא היא הגילוי של התענוג שיש להנשמה כשהיא אכן מיוחדת באלקות (וכנ"ל בארוכה).

שהיא מדריגה העולה על כולנה, למעלה

מ'אהבה רבה' ו'אהבת עולם'.^ג

כי אפי' ב'אהבה רבה' סוכ"ס זה שיש תשוקה וצמצאון להכילל מורה על כך שיש ענין של 'ריחוק' מאלקות (וכנ"ל).

[ומביא דוגמא גשמית לכך ש'תענוג'

מורגשת ב'ראיה':]

ובענין שכתוב (שה"ש א, טו) "עֵינֶיךָ יוֹנִים". כמו זוג יונים שמסתכלים תמיד זה על זה ומתענגים בו.

כך יהיה קשר האהבה בדכיות נפלא ועצום, עד שיהיו עיניו ולבו כל הימים רק 'לאסתכלא ביקרא דמלכא'.

וכמו שכתוב בזהר (ח"ג פד, א) על פסוק (שה"ש ו, ה) "הִסְבִּי עֵינֶיךָ בּוֹ" [מנגיד]: "דמוקדין ליה בשלהובין דרחימותא".

בפסוק נאמר 'הסבי עינים מנגדי' (שמבקש שתפנה עניך מלהסתכל עלי ותסתכל בצד אחר).

הנהות צמח צדק

ג. וצריך עיון: בתניא פרק מ"ג משמע ד'אהבה רבה' היא 'אהבה בתענוגים' [ואיך שייך לומר שאהבה בתענוגים היא למעלה מאהבה רבה]. וצריך לומר שיש ב' בחינות 'אהבה רבה', הא' - האהבה הנוכרת בתניא פרק י"ט [האהבה המסותרת שעלי' דובר לעיל], כשבאה לידי גילוי כשאינה בבחינת גילוי התענוג - אלא עיקר הרגש הוא של צמאון לדבוק בהשם. וגדולה ממנה היא 'אהבה רבה בתענוגים' [שעלי' דובר כאן, והוא הנזכר בפרק מ"ג]. ועיין במקום אחר על פסוק 'אחותי רעיתי יונתי בו', שם נתבאר: 'אחותי' היא מצד אהבה טבעית, ו'יונתי' היא 'אהבה בתענוגים'.

'עין ה' אל יראי'.

וראה גם הגהת הצ"צ באוה"ת כאן.

עיניו כיונים שזה מן המשפיע אל המקבל ג"כ בבחי' אה"ר בתענוגים" ע"ש. ולכאורה זהו מה שהוזכר כאן מהפסוק

ומתלהמת בלב איש להתענג על ה' מרוב כל, עד שאין כח בנפשו להגביל את האהבה בלב, רק בבחינת ראייה מבחוץ.⁴³

וזוהו ענין חכלילי עינים, פירוש אדמומית העינים, שאודם העינים הוא מחמת תוקף רשפי אש דמוקדין ליה בשלהוביתא כו'.⁴⁴

מחמת תוקף רשפי אש, ד'מוקדין ליה בשלהוביתא' כו'.

"להיות ידוע בסיבת אדמימות העינים ע"פ הטבע באחד מב' דברים שהן אחד. והוא הפלגת הצער או הפלגת העונג. כמו שכאשר יראה האדם באוהבו כנפשו צער גדול יתאדמו עיניו מעוצם הצער בנפשו שלא יוכל שאת לראות או כשיראה שונאו בתכלית. . ומזה יובן בהיפוכו שהיא הפלגת חום רשפי אש התענוג שבנפש לאוהבו כנפשו ולמי שאליו תכלה נפשו בתשוקה נפלאה ביותר שאז כל החום שבתענוג נמשך בראי' והסתכלות העינים לראות בו בחשק נפלא עד שיאדימו עיניו מרוב התפעלות התענוג ברשפי אש וחום הגובר בו כנ"ל לקבל השפע אור הארת פניו לבד" (תו"ח).

פרק ז

מי שטרח בע"ש יאכל בשבת

[והנה, באופן כללי אהבה זו באה כמתנה מלמעלה, וכמובאר בתניא (פמ"ג) שאהבה רבה בתענוגים באה כמתנה מלמעלה. אלא שכדי שהאדם יזכה למתנה זו צריך הוא קודם להקדים שאר המדריגות, כי מתנה זו נותנים דוקא למי שהוא 'שלם' בכל שארי מדריגות האהבה⁴⁴ (ראה ספר הערכים ע' תרד). וזהו שיבאר עכשיו:]

הנהות צמח צדק

ד. ועיין במקום אחר על פסוק 'עיניך יונים' (לקו"ת שה"ש יד, ב). ועל פסוק 'הראיני את מראיך' (מאמרי אדה"ז כתובים כרך ב ע' קכ).

ואמרו ע"ז בזהר שהסיבה שמבקשים שיפנו את העניים לצד אחר הוא כי העניים 'שופרים' מרוב אהבתם. הרי דאהבה זו הקשורה ל'ראיה' היא אהבה בלתי מוגבלת לגמרי.

[ומבאר יותר למה שאהבה כזו קשורה לענין הראיה דוקא. והוא, כי מאחר שמדובר על גילוי התענוג העצמי של הנשמה הבלתי מוגבל לגמרי, אין ביכולת 'לב' האדם להכיל אהבה זו, והיא מתבטאת רק בבחי' ראייה מבחוץ:]

שתהא האהבה מתלהבת ומתלהמת בלב איש להתענג על ה' מרוב כל עד שאין כח בנפשו להגביל את האהבה בלב, רק בבחינת ראייה מבחוץ.⁴⁵

"לפי שבחינה. . . זה דהסתכלות עינים נפלא מאד בבחי' רשפי אש שלהבת התענוג האלקי בבחינת עונג עצמי שבפנימיות ועצמיות הנפש ממש שזהו בחי' אה"ר בתענוגים הנ"ל, ע"כ אינו אלא בבחי' ראי' והסתכלות לבד" (תו"ח).

וזוהו ענין "חכלילי עינים".

לפי זה ש'עינים' רומז להאהבה שבבחינת ראייה, 'אהבה בתענוגים', ימשיך לבאר מדוע על אהבה זו נאמר 'חכלילי' – לשון אדמומית.

פירוש, אדמומית העינים, שאודם העינים הוא

44. וכפי שמבואר בתניא שם גם, שאהבה זו נמשכת דוקא למי שהוא שלם כיראה. וראה ספר הערכים ע' תרג הערה 269.

והוא בחינת מעלת ומדריגת השבת, אז תתענג בו' וקראת לשבת ענג. אך, מי שטרח בערב שבת בו', ולכן צריך כל ימות החול לייגע את נפשו לעורר את האהבה רבה ואהבת עולם, ועל ידי זה יגיע לבחינת האהבה בתענוגים המתגלית בשבת. והנה, כל זה בא מבחינת ומדריגת יין, יינה של תורה. וזהו חכלילי, כל חיד המועם אומר לי לי, לפי שיתגלה בחינת חיד המועם את היין, דהיינו בחינת חכמה ומעמי מצות, שהם בחינת תענוג העליון,

והוא בחינת מעלת ומדריגת השבת, "אז תתענג בו' [על ה']", "וקראת לשבת ענג" (ישעי'

נח, יד. יג.).

זמנה של גילוי מתנה זו הוא בשבת, שכן אף שבת ענינה הוא גילוי התענוג.

אך, 'מי שטרח בערב שבת בו' [יאכל בשבת]' (ע"ז ג, א.).

כי למרות שהאהבה היא מתנה מלמעלה – אך היא בא דוקא למי שכבר 'טרח בע"ש' היינו שהתעסק בהעבודות השייכות ל'חול'. וכפי שהולך ומבאר:

ולכן, צריך כל ימות החול לייגע את נפשו לעורר את האהבה רבה' ואהבת עולם, ועל ידי זה יגיע לבחינת האהבה בתענוגים המתגלית בשבת.

[ולפי זה יבאר מדוע 'חכלילי עינים' –

גילוי האהבה בתענוגים – הוא 'מיין' דווקא,

היינו כח 'יינה של תורה' הנ"ל:]

והנה, כל זה בא מבחינת ומדריגת יין, יינה של תורה'.

"וזהו שאמר: 'חכלילי עינים מיין', פירוש, מהיכן בא סיבת אדמומית העינים בבחינת ההסתכלות בתענוג הנפלא הנ"ל, שאין זה אלא בשבת דוקא כנ"ל?

"הנה, זה בא מיין, מ'יינה של תורה'. דהיינו, מי שטרח בערב שבת, שזהו כל ימות החול,

שטרח בעבודה שכלב ומוח ב'אהבת עולם' ובקריאה בתורה כדיבור ובמעשה המצות בפועל ממש, שגנוז בזה כל בחינת עונג העצמי העליון ד'אהבה רבה' ו'אהבה בתענוגים', שזהו ענין טעמים וסודות התורה הגנוז בנגלה שבה, כנ"ל – אזי, בשבת דוקא [עת התגלות התענוג העליון], יוצא הסוד הגנוז הזה לידי גילוי, שהוא להתענג על הוי' בעונג העצמי ד'אהבה בתענוגים' הנ"ל, שהוא גילוי יינה של תורה' מן ההעלם, דהא בהא תליא, כנ"ל" (תר"ח).

כלומר: 'אהבה בתענוגים' היא כנ"ל התענוג של הנשמה באלקות. וענין זה הוא אחד עם גילוי סודות התורה: דכאשר סודות ורזי התורה מתגלים, אזי בדרך ממילא 'מתענגים' בה'. נמצא – דהעסק בחלק ה'גליא' שב'יין' מביא לידי גילוי 'פנימיות' ו'סוד' היין. שכן כפי שנתבאר לעיל – גילוי האהבה רבה נעשית ע"י העסק בתורה. והגילוי של אהבה בתענוגים (גילוי סודות התורה) נעשית דוקא לאחר שהאדם הוא שלם באהבת עולם ואה"ר (העסק בגליא דתורה).

וזהו "חכלילי" – 'כל חיד המועם אומר לי לי' (כתובות קיא, ב, והיינו כי 'חכלילי' הוא אותיות 'חיד' ו'לי לי'). לפי שיתגלה בחינת חיד המועם את היין. דהיינו, בחינת חכמה ומעמי מצות, שהם בחינת תענוג העליון.

ועל ידי כן נתעלה בעילוי אחר עילוי, לי לי עד רום המעלות.^ה

ולבן שנים מחלב, פירוש כי שנים הם המוחנות את המאכל להיות מתעכל במעיו, שעל ידי זה יהיה מזון לגוף, מה שאין כן כשלא ילעום ויטחון המאכל בשניו, לא יבוא לידי עיכול כלל, ולא יהיה לו למזון ולשובע. וכך על דרך משל, כדי שיהיה מזון לרמ"ח אברין דמלכא, שתהא נפשו מרכבה אליהם שיתאחד ממש עם הנפש, צריך להיות בבחינת שנים המוחנות ומפררות,

- היינו, ששיני האדם נעשו לבנים מרוב החלב.

דהיינו, שהתענוג של 'אהבה בתענוגים' הוא ב'יין' עצמו. וכנ"ל, דהתענוג הוא בגילוי סודות התורה.

[ועתה יבאר מהו הענין ד'חלב' בעבודת

האדם].

פירוש: כי שנים הם המוחנות את המאכל להיות מתעכל במעיו, שעל ידי זה יהיה מזון לגוף.

ועל ידי כן נתעלה בעילוי אחר עילוי - לי לי, עד רום המעלות.^ה

דהיינו שע"י האהבה בתענוגים שנמשך בסיבת היות האדם שלם באהבת עולם ואהבה רבה, נעשה עלי' גם באהבת עולם ואהבה רבה שלו (הנרמזים בב"פ ל'י, ראה הגהת הצ"צ).

מה שאין כן כשלא ילעום ויטחון המאכל בשניו, לא יבוא לידי עיכול כלל, ולא יהיה לו למזון ולשובע.

[לסיכום: "נתבאר פירוש 'חכלילי עינים',

הוא תוקף האהבה בבחינת 'לאסתכלא ביקרא דמלכא', בבחינת תענוג עצום, והכל בא על ידי 'ינה של תורה, כנ"ל, שנכנס יין יצא סוד. ואהבה זו שבתענוגים גדולה מאהבה רבה ואהבת עולם הנ"ל. וזהו חיק הטועם מתיקות ותענוג הנ"ל אומר לי לי ... וזהו בשבת, 'אז תתענג על ה'" (אזה"ת כרך ו)].

פרק ח

ענין השיניים והחלב

[ומבאר סיום הכתוב ד'חכלילי עינים מיין'

ע"פ פנימיות הדברים:]

"ולבן שנים מחלב".

[ולפ"ז יבאר ענין השיניים בעבודת האדם:]
ובך על דרך משל כדי שיהיה מזון לרמ"ח אברין דמלכא, שתהא נפשו מרכבה אליהם, שיתאחד ממש עם הנפש.

דהנה, יש דרגא גבוה שבו האדם לא רק מקיים את המצוות, אלא נעשה 'מרכבה' לאלקות, שכל אבריו מתייחדים עם הרמ"ח אברין דמלכא. והיינו שנעשה מיוחד כ"כ באלקות עד שאלקות הוא כמו 'מזון' גשמי לגופו: "התכללות זה נקרא בשם אכילה כמו המאכל עד"מ שנבלע באברים באברים ומתאחד עם דם הנפש. . שיהיו רמ"ח אברי האדם בטלין ונכללים באדם העליון. . ונקרא בחי' זאת בזוה"ק 'לאשתאבא בגופא

הנהות צמח צדק

ה. ועיין בתניא סוף פרק מ"ג. ועיין גם כן פרק י"ז.

דהיינו, לפרר ולברר כל מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו ולדקדק ולפשפש בהן, ולהיות ממארי דחושבנא לשקול כל דרכיו ולפלס מעגלותיו, ונקרא בלשון הגמרא מדקדק במעשיו, שעל ידי כן יהיה בבחינת עיכול בנפש, שהטוב יקבל למזון ולשובע, והפסולת המעורב תערוכת זר ופסולת ידחה לחוץ. וכן בענין

ובעומק יותר: "דהנה יש מאן דאמר דמצות א"צ כוונה, ובאמת המעשה בלא כוונה זהו כמאכל לחם בלא טחינה בשינים שהוא כגולמא בעלמא ואינו עולה למעלה להיות לבחי' מזון לשכינה כמ"ש רעייתי פרנסתי כו'. אך המדקדק במעשיו הוא שמדקדק לעשות ככוונה ורעותא דליבא דוקא ומדקדק לפפשפש בכל חלקיו לדקי דקות לברר בהם כל בחי' פסולת ורע שלא יתערב שום כוונה זרה במעשיו רק לה' לברו, והוא שנותן לבו ודעתו היטיב על כל דרכיו ומעשיו לפפשפש בהם ולדקדק בהם מאד אם הוא כראוי בלי שום תערובת זרה ומה שימצא תערובות יזרוק, אזי מעשיו רצויים לה' ועולה למעלה".

ולהיות מ'מארי דחושבנא'⁴⁵, לשקול כל דרכיו ולפלס מעגלותיו - "דהיינו, לעשות חשבון עם נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד הקדושה או מצד הטומאה ר"ל, דהיינו, כל המחשבות והדיבורים ומעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו" (תניא פרק כט). והיינו כנ"ל, לוודא שכל מה שעושה יהיה הגון ע"פ רצון התורה ולא יהי' במעשיו שום פגם.

ונקרא בלשון הגמרא 'מדקדק במעשיו'.

שעל ידי כן יהיה בבחינת 'עיכול' בנפש, שהטוב יקבל למזון ולשובע, והפסולת המעורב תערוכת זר ופסולת, ידחה לחוץ.

דמלכא' דהיינו להיות בבחי' ביטול והתכללות ממש באור ה' א"ס ב"ה כמו המאכל שנעשה ממנו דם שמתאחד עם דם הנפש ממש. וכך יהיו כל כוחותיו רק לה' לברו" (לקו"ת שה"ש לד, ב - בהגהת הצ"צ שבאוה"ת כאן מציין לשם).

נמצא שבעובדת האדם, ענין ה'מזון' הוא זה שהאדם נעשה 'מרכבה' לאלקות שאבריו מיוחדים באלקות כמו המזון הגשמי עם הגוף. ולפ"ז מבואר, ש'השיניים' בעבודת האדם ענינם הוא דבר המאפשר להאדם להיעשות בבחי' 'מרכבה' (כמו השיניים בגשמיות שמאפשר להמזון להתעכל בגוף), וכפי שהולך ומבאר:

צריך להיות בבחינת שינים המוחנות ומפרדות דהיינו, לפרר ולברר כל מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו ולדקדק ולפשפש בהן.

כמו שהשיניים הגשמיות 'טוחנים' את המזון - כך השיניים הרוחניים ענינם ש"מדקדק ומפרר ומחלק לדקי דקות כל דרכיו ומעשיו אם הן כהוגן, כדוגמת הטחינה בשיניו כו'" (תקס"ה).

בפשטות הענין בזה הוא: "בחי' שינים בעבודת ה' הוא ענין המדקדק במעשיו הן בועשה טוב לעשות אותה לכתחילה ולא לצאת י"ח בדיעבד, וכן במצוות ל"ת להזהר מכל מיני חומרא שיוכל לנגוע ח"ו באיסור" (פלה הרמון). דהיינו שצריכים להזהר שבמצוה לא יהי' מעורב שום צד שלילי והכל יהי' על הצד היותר טוב.

בירורי המדות אהבה ויראה, כל חד לפום מאי דמשער בלביה ושוקל במאזני שכלו, כיצד היא האהבה האמיתית לה', וכיצד היא בחינת אתהפכא חשוכא כו' באמת לאמיתו, להיות מייגע את עצמו ביגיעת הנפש, לבוא למדריגה זו שיהיה נקבע בלבו באמת לאמיתו בלי דמיונות כו', וכיוצא בזה כמה דרכים הידועים למבקשי ה', יבינו כל מאליהם שצריך לדקדק ולפשפש כו', ולהיות מייגע עצמו כו'. אך, אחר כך יגיע לבחינת ומדריגת החלב, כמו שהחלב על דרך משל מגדל את הולד להיות אבריו נגדלים, כך בחינת החלב של תורה מגדל את מדותיו, אהבה ויראה כו', להיות לו אהבה ויראה היותר גדולים בגדלות המוחין.¹ וזהו רחצות בחלב כו', שהחלב מרחיץ המדות, ונהפכין

[ועוד פרט בענין ה'שיניים' הרוחניים:]

וכן בענין בירורי המדות אהבה ויראה, כל חד לפום מאי דמשער בלביה ושוקל במאזני שכלו כיצד היא האהבה האמיתית לה' - לייגע את עצמו להגיע לאהבת השם אמיתית, שלא תהי' אהבה בבחי' דמיונות שוא, היינו ללא שום פסולת.

וכיצד היא בחינת אתהפכא חשוכא כו' [לנהורא] באמת לאמיתו.

שלפעמים יוכל אדם לחשוב שכבר בירר והפך ענין מסויים מקליפה לקדושה, אך אליבא דאמת לא היה זה מעשה אמיתי של אתהפכא והרע נשאר בתקפו.

להיות מייגע את עצמו ב'גיעת הנפש', לבוא

למדריגה זו שיהיה נקבע בלבו באמת לאמיתו בלי דמיונות כו'.

וכיוצא בזה כמה דרכים הידועים ל'מבקשי ה' יבינו כל'⁴⁶ מאליהם שצריך לדקדק ולפשפש כו', ולהיות מייגע עצמו כו'.

ורק עי"ז יזכה להיות 'מרכבה' שאלקות תהי' אצלו בבחי' מזון. "משא"כ אם לא טחנו ודקדק בה כלל כנ"ל שלא נבררה כלל לא תוכל לעלות, כמ"ש מי יעלה כו' ובר לבב כו'" (תו"ח).

אך, אחר כך יגיע לבחינת ומדריגת ה'חלב'.

כמו שהחלב על דרך משל מגדל את הולד להיות אבריו נגדלים, כך בחינת החלב של תורה מגדל את מדותיו, אהבה ויראה כו', להיות לו אהבה ויראה היותר גדולים ב'גדלות המוחין'.¹

הנהות צמח צדק

1. [מבאר במאמר המוסגר מהו הדמיון בין האברים למדות אהבה ויראה:] ש'האברים' הם המדות - ולכן המשמעות שהחלב מגדל את האברים ברוחניות היא שמגדל את המדות של אהבה ויראה. ועיקרם הם חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, ובחינות חכמה בינה דעת שבתוכן המקיימות אותן, וכל אחד מנ' מיני בחינות אלו כלולה מכל הנ"ל - כל אחת מט' המידות כלולה מכולן, היינו תשע כפול תשע - הרי פ"א. וכל בחינה נחלקת לג' בחינות 'ראש' 'תוך' 'סוף' היינו פ"א כפול ג' - הרי רמ"ג, ושרשם - של המדות הוא - ה' חסדים המגדילים - את תשעת המדות הנ"ל. ורמ"ג ועוד חמש - הרי רמ"ח. נמצא דהמדות קודרות לרמ"ח אברי הגוף. ולכן כמו שהרמ"ח איברים הגשמיים מתגדלים על ידי החלב, כך הוא ענין החלב הרוחני - שהוא מגדל המדות של אהבה ויראה.

ממהות למהות, להיות נהפך לבו ונעשה כאיש אחר לגמרי בשינוי המדות, כולן שוין לטובה, ומוזה יומשך להיות לכן שינים, שיהיה בהם בחינת לבנונית ובהירות בבירורי המדות בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות, בבחינת ראייה חושיית שלא ביגיעה יגיעת הנפש ויגיעת בשר, רק מיד יגיע אליו כו'.

ולהליכה בכל החלקים, זהו בא מבחינת 'חלב' שהוא התורה כשנקראת 'חלב' (ת"ח).

וזהו "רוחצות פחלב בו" (שה"ש ה, יב).

שהחלב מרחיץ המדות, ונחפכין ממהות למהות, להיות נהפך לבו ונעשה כאיש אחר לגמרי בשינוי המדות, כולן שוין לטובה.

"וזהו רוחצות בחלב", שבחינת החלב רוחץ האברים ומהפכם ממהות קטנות למהות גדולות כו' (מאה"ז תקס"ה), היינו, כאמור, שפועל בהן בחינת הגדלה והתפשטות שיהיו מתפשטות בכל חיי האדם להיותם מונהגים על פי מדות אלו, כנ"ל.

ומוזה יומשך להיות "לכן שינים".

וכפי שבפשטות לבנונית החלב עושה ששינוי יהיו לבנים, כך גם ברוחניות ה'חלב' פועל לבנונית ב'שינים' הרוחניים.

שיהיה בהם בחינת לבנונית ובהירות בבירורי המדות בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות.

דכפי שנתבאר לעיל, חלק מענין ה'שינים' הוא תיקון מדותיו. והחלב פועל בהם שיהיו בתכלית הזיכוך. דהיינו "ללכך ולזכך כל מעשיו שיהיו רק לה' לבדו בלי שום עכוריות ותערובות רע כלל" (ת"ח) ⁴⁷.

בבחינת ראייה חושיית שלא ביגיעה – יגיעת הנפש ויגיעת בשר – רק מיד יגיע אליו כו' [האהבה והיראה].

- היינו, שאחרי שכבר יש לו מדות אמיתיות של אהבה ויראה, יש צורך להגדיל אותן.

"דהנה, כל ענין הנ"ל בהתפעלות דאהבה רבה בתפלה, אע"פ שמדקדק בה שתהיי ברורה מכל סיג, כנ"ל בענין המדקדק במעשיו כנ"ל ... אבל אין ההתפעלות הזאת רק בבחי' תולדה לבד, שאין בה התפשטות עדיין, וכוולד הנולד שאין בו גידול והתפשטות עדיין עד שיונק החלב שמגדלים אבריו כו'. אמנם, לאחר לידת האהבה צריך להגדיל אותה, דהיינו שתתפשט האהבה האלקית שנתפעלה בכל חלקי רמ"ח איבריו כו'. והענין הוא: שלא כמו שאנו רואים בכמה בני אדם שמיד שמתפעלים באהבה רבה ודביקות, שתתמלא נפשו בזה ונדמה לו שיצא ידי חובת העבודה האלקית באמת, ומסתלק אור האהבה תיכף ומיד, ולא נולד ממנה שום תולדה בכל פרטי דרכיו ומחשבותיו כל היום, כאילו לא הי' לו שום התפעלות מעולם כו', ואע"פ שקיים מצות אהבה, אבל זהו רק בבחינת ה'קטנות' לבד, אלא שצריך שיומשך להתפעלות האהבה שתתפשט גם בכל דרכיו ופרטי מעשיו ומחשבותיו כל היום, שיתנהג הכל רק ע"פ כח ההתפעלות אלקי שהי' לו בתפלה באהבה רבה הנ"ל, שיהי' רק לה' לבדו ואין זר אתו, כמ"ש 'בכל דרכיו דעהו', וכמו באברהם שאמר 'התהלך לפני כו' . . ואמנם, זהו דוקא אחר הטחינה בשינים, שהוא ענין הדקדוק והבירור בהתפשטות האהבה, אז אמר 'ולכן שינים' – להגדילה

47. וצ"ק – שהרי בת"ח מבאר (כנ"ל) שהשינים עצמם ענינם לברר שהכל יהי' לש"ש בלבד בלא כוונה זרה.

וזה חכלילי כו' מיין כו' מחלב כו', ובחינות יין וחלב נעשה הכל בחינת חכלילי,
לי לי, עד רום המעלות.

'יין' ו'חלב' נעשה הכל בחינת "חכלילי", 'לי לי'
עד רום המעלות.

[לסיכום: "נתבאר ענין שיניים שטוחנות
ומבררות המחשבה דיבור ומעשה שלו לשקול
דרכיו ולפלס מעגלותיו, וכן בבירורי המדות
אהבה ויראה, שתהיה האהבה אמיתית כו'
לייגע את עצמו כו'. והחלב של תורה מגדיל
המדות שיהיו בגדלות המוחין. ומזה יומשך
ליבון השיניים שיהיה בהם בהירות בבירורי
המדות בעילוי אחר עילוי שלא ביגיעה כו'"
(אוה"ת כרך ו').]

היינו, שמאחר שהחלב פועל גם שמדותיו
'יתגדלו' (כנ"ל), הרי בסופו של דבר זה פועל
שמדותיו – אהבת ויראת ה' – יהיו בהדרגה
הכי נעלית, היינו בבחינת ראייה מוחשית,
שיהיה כאילו שהאדם רואה את גדולת ה'
בעיניו ממש, ויבוא להתעוררות מדות אלו
ללא כל יגיעה וטרחה נפשית (ראה תניא פרק
מב).

[ומסכם את כל הנ"ל:]

וזה "חכלילי כו' מיין כו' מחלב כו'". ובחינות

עיונים בהמאמר

להערה 4:

יל"ע בפירושו לשון רבינו כאן. דלכאורה למה נקראת אהבת עולם 'אהבה גלוי' – הלא ב' האהבות מצ"ע אינם בגלוי, ושניהם יכולים לבא לידי גילוי, וא"כ מהו הביאור בכך שדוקא אהבת עולם נקראת 'אהבה גלוי' [נדבשלמא 'אהבה מסותרת' נקראת כן כי גם קודם שהיא בא לידי גילוי היא 'מסותרת' בתוך כל אחד ואחד מה שא"א לומר על האהבת עולם, אך לכאורה כאשר האהבות כן באים לידי גילוי אין הבדל ביניהם, וא"כ אינו מובן למה דוקא 'אהבת עולם' נקראת אהבה גלוי?]

בפשטות ההסבר בזה הוא, כי לקמן במאמר יבואר שהאהבה ה'מסותרת' אינה רק מסותרת בתוך הנפש הבהמית, אלא היא מסותרת בעצם ואינה שייכת לגילוי, וכלן כאשר היא כן מתגלית הרי זה דוקא ב'נקודת הרצון' שלמעלה מן הטעם. דלפ"ז יתכן שמה ש'אהבת עולם' נקראת 'אהבה גלוי' היא כי האופן שבה היא מתגלית היא בצורה גלוי – זאת אומרת בשכל וברצון (ולא רק ב'נקודת הרצון').

ובעומק יותר ההסבר בזה הוא (בקצרה): 'אהבת עולם' ענינה הוא (כפי שיבואר לקמן) אהבה הנולדה ע"י התבוננות שיסודה ב'עולם' עצמה, והיא פועלת אשר גם הנפש הבהמית ועניני העולם ירצו לידבק באלקות. ולכן נקראת היא אהבה 'גלוי' – כי אין עלי' הסתר. כלומר: ביחס לאהבה זו אין העולם הזה 'מסתיר'. כי אדרבה מצד אהבה זו גם הנה"ב ועניני העולם מרגישים תשוקה להיות קשור לאלקות. משא"כ אהבות נעלות יותר שאין להם קשר להנה"ב ועניני העולם

– א"א לומר עליהן שהן אהבות 'גלויות' שאין עליהם הסתר, כי אדרבה הנה"ב ועניני העולם סותרים אהבה זו, נמצא שהעוה"ז הוא בבחי' 'הסתר' על אהבות אלו.

ראה תורת שלום ע' 92; ספר הערכים ח"א ע' תקעג.

להערה 5:

ובכללות יותר – גם בגלל עצם זה שאהבה זו נוצרת ע"י השכל (- התבוננות), שהוא כח מוגבל של גדרי העולם – אומרים שאהבה זו 'לקוחה' מה'עולם'.

ואף שגם האהבה המסותרת (אהבה רבה) מתעוררת ע"י השכל (וכפי שיוזכר לקמן בעיונים להערה 32), אך:

(א) ההתבוננות המביאה לידי אהבה רבה אינה בגדר התבוננות שבכלי ההשגה (וכפי שיבואר לקמן שם).

(ב) היא רק מתעוררת ע"י השכל ולא שנוצרה ע"י השכל (ראה במאמר של פרשת ויגש "וילקט יוסף" ובביאורנו שם).

ראה בכ"ז בספר הערכים ח"א ע' תקסח.

להערה 8:

בכו"כ מהדרושים המיוסדים על מאמר זה, מדגישים את עצם זה ששרש הנבראים הוא רק מ'מלכותו' ית', שממילא מובן שעצם אור הסובב הוא למעלה מחיות העולמות (שכן מלכות היא כידוע הארה חיצונית לבד).

אבל בהנוסח בתו"א "שיהי' שם זה" צ"ל כבאוה"ת ותרס"ה.

להערה 23:

ראה פלח הרמון שבהערה 1: "וזהו אני הוי' לא שנית', כי מצד עצמות הוי' אין בו שינוי כלל . . כי כמו שהיה בתחילה לבדו כ"ה עכשיו לבדו ממש, כי כל העולמות עם החיות שלהם הם אפס המוחלט". דהיינו ש'השינוי' ששוללים כאן הוא באחדותו ית' (וע"ד המבואר בתניא פ"כ – ראה ד"ה לך אמר לבי תש"כ הערה 41).

וכן מוכח מתוכן הדברים של המאמר. דאם השינוי ששוללים הוא היות הקב"ה 'נתפס' בבריאת העולמות (כבלקו"ת ויקרא לא, ג ובכ"מ), הלא אינו דבר זה מתורץ ע"י שמדגישים שהנבראים הם באין ערוך אליו ית'. וק"ל.

להערה 25:

יש להעיר:

בכ"מ (ראה לדוגמא סה"מ תרל"ב ע' קסט) מבואר שזה שריחוק הערך של העולמות מא"ס ב"ה הוא הרבה יותר מריחוק הערך של טפה אחת לים האוקינוס, כי סוכ"ס יש ערך בין הטיפה להים בכך שגם הים הוא דבר מוגבל.

אך כאן מדגיש נקודה יותר עמוקה – שסוכ"ס יש ערך ביניהם מחמת היות שניהם ממהות אחת. ונקודה זו מבטאת עוד יותר את הריחוק הערך האמיתי של א"ס ב"ה מהעולמות: כי בכך מודגש שגם אילו יצוייר שהים היה בל"ג לגמרי, אעפ"כ היה ריחוק הערך של א"ס ב"ה מהעולמות הרבה יותר מריחוק הערך של הטפה לגבי הים – כי א"ס ב"ה אינו באותו גדר וסוג כלל של העולמות.

ראה לדוגמא בתו"ח: "והכל רק מבחי' מלכותו ית'". וכ"ה להדיא בפלח הרמון שבהערה 1. ועוד.

אך בתו"ח מבואר להדיא, שיש ב' פרטים בההתבוננות, הא' שהחיות היא רק מבחי' המל' (כנ"ל), והב' שממל' גופא מה שנמשך בפנימיות הוא רק 'הארה'. ומפורש שם שמה ששוללים הדמיון בין החיות האלקי לנשמה בגוף – הכל הוא בנוגע למל' גופא.

וכפה"נ מסגנון המאמר כאן בתו"א – רק הנקודה הב' הנ"ל מודגש ולא הנקודה הא'. שהרי הלשון הוא "הם חיים וקיימים מבחינת מלכותו יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין". דהיינו שהמל' גופא היא הבאה בבחי' ממלא וסובב (ואינה כנשמה בגוף כו'), ולא שמדגישים פחיתות המל' עצמה.

ויש להעיר שבמאמר דפר' נח תרס"ה אכן מוגדש שהמל' היא מדריגה חיצונית לבד, ושם כמעט מעתיק הל' מתו"א כאן אך מדלג השורה "ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין" הנ"ל.

אך לאידך באוה"ת כאן מציין לכמה מאמרים שבהם מבואר להדיא ההדגשה שמל' היא מדריגה חיצונית. וכן מבואר להדיא בקיצור שבאוה"ת כרך ו' ע' 2282: "חיות כל העולמות רק מבחי' מל' ית' והוא ית' קדוש ומובדל".

וצ"ע.

להערה 14:

כן מבואר להדיא בתרס"ה שם, וכן מבואר מהגהת הצ"צ באוה"ת כאן. אך בתו"ח מפרש שיהא שמי' רבה קאי על מדרגת אור הסובב (הנקרא שמי' רבה), ע"ש.

להערה 34

דאף שנתבאר לעיל (בעיונים להערה 32) שגם אהבה רבה מתעוררת ע"י התבוננות – אך מצד גודל מעלתה, א"א שעבודת האדם לבד ימשיך אהבה זו, ויש צורך לנתינת כח מלמעלה. ראה ספר הערכים ע' תקפח.

ויש להעיר גם מתו"א פרשת תשא (פו, ד) שעל אהבה רבה לא שייך ציווי, "ופי" . של ואהבת את הוי"ה לשון עתיד הבא ממילא הוא בחי' אהבה רבה הבאה מלמעלה מאתו ית". ואהבה שעליה מדובר שם היא אותה מדריגה של אהבה רבה של המאמר כאן, כמבואר בהגהת הצ"צ שבאוה"ת (אוה"ת ח"ב ע' שסו), וראה ספר הערכים ע' תקפז הע' 241. הרי, שלמרות שאהבה זו מתעוררת ע"י התבוננות – אך ע"י התבוננות לבד לא תבא האדם לידי האהבה, ולכן לא שייך ואהבת לשון ציווי, אלא לשון עתיד.

להערה 40:

לעיל נתבאר שה'אהבה רבה' בא בהתגלות בענין של 'בכל מאדך' דהיינו נקודת הרצון שלמעלה מן הטעם לצאת מכלי גופו ולהיכלל בא"ס. אך למרות שבודאי כן הוא הדבר, סוכ"ס אין ענין של כלל מאדך ענין של גילוי. כי סוכ"ס דבר זה מובדל ממציאיותו של האדם, וענינה הוא רצון שלמעלה מגדר האדם המתבטא בכך שרוצה לצאת מהכלים שלו.

ואילו כעת יבואר שיש לאהבה זו גם ביטוי במציאות וגדרי האדם עצמו – בדיבור ומעשה שלו.

ויש להעיר – שלעיל הודגש שהמעורר את האהבה היא התורה (וכ"ה כאן מיד בסמוך

להבנת הענין יותר – ראה ספר הערכים ח"ד ע' תקפט.

להערה 31:

מסגנון המאמר משמע, שאחד ההבדלים בין גדר ה'אהבת עולם' ו'אהבה רבה' הוא גם באופן התגלותה. ש'אהבת עולם' מתעוררת ע"י 'התבוננות ועומק מחשבתו' משא"כ 'אהבה רבה' אינו מתעוררת ע"י ההתבוננות כלל.

אך יש להעיר, שבתורת חיים כאן (צט, ד) מפורש: "התפעלות אהבה האלקי" המסתעפת מצד התבוננות במהו"ע ית' ממש נקראת בשם אהבה רבה". דהיינו שאף האהבה רבה מתעוררת ע"י התבוננות – אלא שההתבוננות אינה באור הסובב (כאהבת עולם) אלא במהו"ע ית'. וראה ספר הערכים ע' תקפג הערה 208. [וכן מובן גם ממה שנתבאר בד"ה וילקט יוסף דפרשת ויגש (ע"ש ובביאורנו שם) שה'אהבה מסותרת' למרות שבמהותה אינה נוצרת ע"י ההתבוננות – אך היא מתגלית ע"י ההתבוננות. והאהבה המסותרת דשם היא אהבה רבה שעליה מדובר כאן כמבואר בהגהת הצ"צ שם. וראה ספר הערכים ע' תשמג במילואים להערה 243].

אבל אי"ז סותר לדיוק הלשון של המאמר כאן. כי מה שנאמר בתו"ח סוכ"ס אינה בגדר 'התבוננות'. שכן מאחר שההתבוננות היא במהו"ע ית' ממש – שלית מחשבה תפיסה ביה כלל, נמצא שאין זו התבוננות הבאה בכלי ההשגה. ראה ספר הערכים ע' תנב הע' 2. ע' תפו הערה 273*.

וראה גם ספר הערכים ע' תשמב במילואים להערה 214.

וראה לקמן בעיונים להערה 35.

אלא שראה בספר הערכים ע' תקפט הערה
254 שכפה"נ לומד שהמבואר כאן אודות המצוות
הוא ענין אחד עם המבואר לעיל אודות התורה
– שבכחה להמשיך אהבה זו.

וצ"ע בכ"ז.

להערה 41:

יש להעיר שבהנחה שבתקס"ה מבואר
באופ"א, – שכוונת הכתוב היא שע"י ודברת
בס' תבא לידי 'בכל מאדך' ע"ש (וראה גם
בתו"ח). אך הסגנון במאמר כאן הוא "ומזה יבא
לידי ודברת בס" שלכאורה משמע שאהבה דבכל
מאדך הוא המביא לידי ודברת בס', ולכאור' צ"ל
דהפי' הוא כנ"ל שהתכוונות בגודל המעלה של
אהבה זו ושהיא באה דוקא ע"י התורה הוא
המביא לידי העסק בתורה.

בהמשך הענינים), ואילו כאן מוסיף "תלמוד תורה
ומעשה המצוות".

ולכאורה הביאור בזה הוא, כי לעיל (וכן
לקמן) מדבר על אופן התעוררות האהבה. וזו אכן
שייך דוקא לתורה דוקא שבה גנוז האור דיום
ראשון, (ראה לקו"ת חוקת (סו, ב-ג) שמבאר
שהמשכת האתערותא דלעילא המביאה לידי
אהבה רבה היא ע"י תורה דוקא, משא"כ המשכת
האתערותא דלעילא המביאה לידי אהבת עולם
היא ע"י מצוות. ושם בהגהת הצ"צ מצויין גם
שענין אה"ע ואה"ר מבואר במאמר שלנו).
משא"כ כאן מדבר על ענין אחר לגמרי, והוא
(כנ"ל) ביטוי להתגלות האהבה (שהיא בעצם
למעלה מכלי האדם) בכלי האדם עצמו. והוא
התורה והן המצוות – כי ע"י שניהם מתגלית
רצון העליון שלמעלה מהשתלשלות בלבושי
האדם ודיבור ומעשה.

פטרוננו השבוע

לזכות ידידינו הנכבד

הרה"ח ר' אברהם בן שרה אסתר שיחי

וזוגתו מרת הנייה בת רבקה תחי

הולצברג

וכל יוצ"ח שיחי

לזכות

השליח הרה"ח ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת

שטערנא שרה שיחי מינץ

ולזכות הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון,

צמח, משה, וחי' מושקא שיחי מינץ

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה,

ושירו מזה הוריים אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אליהו ציון בן הרה"ח ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות מרת סופי' בת גרז שתבלחט"א

ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל,

ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחי

נדבת אוריאל בן סופי' וזוגתו מרת חנה טייבע

בת חי' לאה ומשפחתם שיחי

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחי

גורביץ

לזכות כל משפחתו

שיחיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל

לזכות

ידידינו הנכבד הרה"ח ר' ישעי' זושא

וזו' מרת אסתר שיחי ווילהעלם

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל

בטוב הנראה והנגלה

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ח ר' בנימין זאב בן הרה"ח

הרה"ח ר' אברהם שיבלחט"א סילווער

נתנדב ע"י ולזכות הוריו הרה"ח הרה"ח

אברהם וזוג' שיחי סילווער

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה וזוגתו

מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי'

מושקא בת שיינא מלכה

...

Refuah Sheleima to

Daniel Reuvein ben Dina

Donated Anonymously

לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון

וכל משפחתו

...

הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו לזכות

מרת חי' מושקא גורביץ

וכל משפחתם

לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו

שיחיו ניומאן וכל משפחתם

...

לזכות משפחת אהרן

שיתברכו בכטו"ס

...

לזכות משפחת באביש

שיתברכו בכטו"ס

לזכות הת' מנחם מענדל בן שיינא באשא

...

לזכות הרה"ת ר' אביגדור סימאנדס וכל משפחתו

...

לזכות ולרפוש עבוד חי' אלה שתחי' בת ריסא

ולזכות עמנואל בן חי' סאשה

...

לזכות ולרפוש ליוסף יצחק בן איריס ודורי בן אורה

...

לזכות אשר בן רינה לזיווג משורש נשמתו

ולגאולה שלימה של עם ישראל בקרוב ממש

...

לזכות ולרפוש לשאול אליהו שיחי' בן חנה רבקה שתחי'

...

לזכות מרת חנה מינא בת שושנה אביבה

...

לע"נ הר"ר כתרילאל שלום בן הר"ר חיים יצחק ע"ה

...

לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי' בן מאלע, ומשפחתו

...

לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים ולע"נ רבקה בת יחזקאל

...

לע"נ ר' ראובן בן יוסף רובינשטיין ע"ה

נדבת חתנו ר' מיכל קארצאג

...

לזכות יהודית ולזכות אחיותיה חי' מושקא, זעלדא, ואחיה

שרגא פייוויש, מנחם מענדל

נדבת הורי' מרדכי אברהם ישעיהו ווג' מרת אסתר שפרה שלזנר

...

לזכות הרב ומשפיע שמואל לו, שימשין בעבודתו הקודש,

מאת תלמידו שאול גנגולי

...

לזכות אייזיק גרשון בן שיינא באשא, מנחם מענדל, לוי,

יוסף, חי' מושקא, שלום דובער, אברהם זאב, יהושע זעליג

...

לזכות ר' לוי יצחק הלוי וזוגתו מרת חנה קורניסקי

וכל יוצאי חלציהם ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן אוסטרליה

...

לע"נ ראובן אברהם בן אלתר שלמה זלמן

...

לזכות התמים מיכאל זחבי

לזכות כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו

ולזכות הרבנית הצדקנית חי' מושקא

...

לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד ומרת רחל לאה סיברג

...

לע"נ בתיה בת שלמה הלוי ע"ה

...

לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה לאה ובניהם חי' מושקא, מנחם

מענדל, ובתיה מינא געלב

...

לזכות התמים אליהו סילפין

...

לזכות הרה"ת ר' אברהם אברמסון וכל משפחתו

...

לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי' בן מאלע, ומשפחתו

...

לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר אברמסון וכל משפחתו

...

לע"נ הרה"ת אברהם ישעי' בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס

...

לזכות בת שבע שתחי'

בת הרה"ת יוחנן מרזוב וכל משפחתו

...

לזכות דינה בת שבע בת מאירה אסתר

...

לזכות פערל רייזל בת אהובה ברכה

...

לזכות הרה"ת ר' יהושע בירקאוויץ וכל משפחתו

...

לע"נ רבקה אלטא בת חנה לאה ע"ה

...

לע"נ הילדה היקרה עדאל שיינא ע"ה

בת הרה"ת מרדכי אליהו יחט"א האנאווער

...

לזכות הרה"ת ר' חיים משהווגתו מנוחה רחל

ובניהם מנחם מענדל ופעסא

...

לע"נ הרה"ת ר' שמואל אייזיק הלוי ע"ה פאפאק

נדפס על ידי ולזכות משפחתו

...

לזכות אסתר בת רחל

שיעורים חדשים
בכל שבועמבחר של
עשרות מגידי שיעורמסודר
להפליא

טעמו וראו כי טוב ה'!

נשמתך משתוקק לשיעורים בחסידות

הכל רק בלחיצת כפתור!

www.otzerhachassidus.com

יש גם אפשרות 'להוריד' כל השיעורים ל-mp3 player וכדומה

שיעורים בחסידות לכל אחד בכל מקום

אפשרות
להכניס השיעורים
ל-MP3/USB הפרטי שלך

לפרטים
או להשיג השיעורים, צלצלו:

347.762.6054

ומלאה הארץ ידעה את ה'

מכון
לעבדך באמת

טעל: 718.650.6295

אימייל: admin@otzerhachassidus.com

אתר: www.otzerhachassidus.com

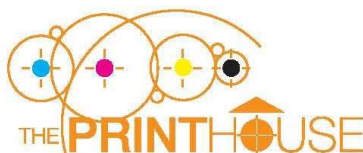

**ניתן להשיג הקונטרסים בחינם מידי שבוע בשבוע
במוקדים בכל שכונות החרדיות ברחבי ניו יארק**

**לפרטים נא להתקשר בטלפון 718-650-6295
או באימייל info@otzerhachassidus.com**

**כמו"כ אפשר לקבלו באימייל
או להורידם מאתר אוצר החסידות
www.otzerhachassidus.com**

נדפס באדיבות

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237

t 718.628.6700 f 718.628.6900 e jobs@tphny.com w tphny.com